

humanitas

buitenlandse werknemers

Inhoud

1. De buitenlandse werknemer in onze samenleving	pagina 1
2. Gastarbeid in Nederland en enkele achtergronden	pagina 2
3. Vreemdelingenbestand	pagina 8
4. Het Nederlands Centrum Buitenlanders	pagina 9
5. Neem nou Veenendaal	pagina 10
6. Een taak voor 'Humanitas?'	pagina 12
7. Gastarbeiders zoeken vrienden	pagina 14
8. Literatuur, films, adressen	pagina 16

Dit nummer van 'Humanitas' is geheel gewijd aan de buitenlandse werknemers in Nederland. Het wil informatie geven, maar ook aanzetten tot activiteit.

De redactie hoopt dat u in dit nummer inderdaad aanleiding zal vinden om van 'mens tot mens' contact te zoeken met deze marginale groep in de Nederlandse samenleving.

Het centraal bureau staat klaar, om zoveel als mogelijk is, u daarbij terzijde te staan.

Humanitas, juni 1974, 29e jaargang, no. 3.

Uitgave van HUMANITAS,
nederlandse vereniging voor maatschappelijke
dienstverlening en samenlevingsopbouw.

Redactie: B. W. Droste, A. Hogers, mej. C. M. ter Linden, A. v. Oosten en W. Post (red. secretaris).

Redactie-adres: J. W. Brouwersstraat 16, Amsterdam
Telefoon 020-73 94 44.

De buitenlandse werknemer in onze samenleving

Lino Calle Garcia

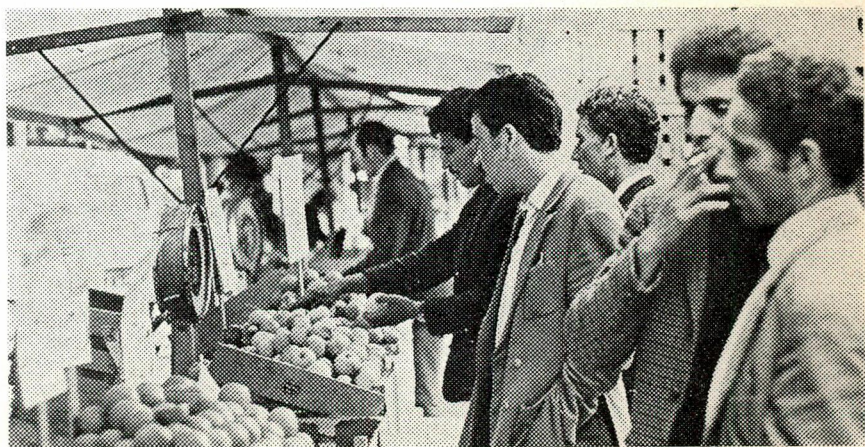

Of wij het nu willen of niet, de buitenlanders zitten tussen ons in. Ze vormen een deel van de Nederlandse samenleving. Wij kunnen ons een heleboel vragen stellen om daarna te proberen een antwoord te vinden op al die vragen, maar het feit blijft: 160.000 vreemdelingen 'wonen' en werken in Nederland. Dat ik het woord *wonen* tussen aanhalingstekens heb gezet roept al de vraag op die ons zou moeten aansporen de woonomstandigheden van het grootste gedeelte van al die mensen te gaan waarnemen. Ze wonen en werken hier, hoe dan ook, maar de vraag is ook of die mensen met ons samenleven, of ze een apart leven dragen hier, als een vreemd element in de Nederlandse samenleving. Hoe langer die situatie zal voortduren, hoe gevaarlijker die situatie wordt. Een groep vreemdelingen die zich apart en gediscrimineerd voelt en 'anders' wordt behandeld zal, in welke vorm dan ook, toch een uitweg zoeken voor zijn ontevredenheid. Of die uitweg zich met geweld zal manifesteren blijft voor de schrijver dezes geen twijfel. Daarom is het van het allergrootste belang dat alle Nederlandse instanties en maatschappelijke organisaties, van welke aard of tendens ook, contact zoeken met de buitenlanders om een integratieproces te bevorderen. Vreemd hoeft per definitie niet slecht te zijn. Net zo goed als de buitenlanders veel kunnen leren en overnemen

van de Nederlanders, kunnen de Nederlanders ook wat leren en overnemen van de buitenlanders. Daardoor zouden beide groepen hun cultuur kunnen verrijken. Voor buitenlanders is het moeilijker contact te zoeken met Nederlanders. Diegenen die dat durven te doen voelen zich een beetje als indringers bij de Nederlandse instanties, clubs en alle mogelijke vormen van georganiseerd cultureel en sociaal leven. Daarom vind ik dat de eerste stap door de Nederlander gedaan moet worden. Tot nu toe is dat alleen gedaan door Nederlanders die stichtingen, actiegroepen en dergelijke hebben gevormd voor buitenlanders maar zonder de buitenlanders. De stichtingen Buitenlandse Werknemers vormen een duidelijk voorbeeld daarvan. Deze opstelling heeft ertoe geleid dat diverse groepen buitenlanders hun eigen vormen van organisatie zijn gaan oprichten. Op lange termijn zal deze weg leiden tot conflict- en schadelijke situaties onder de Nederlanders en de buitenlanders. Dit moet m.i. voorkomen worden. Gezocht zal moeten worden naar gezamenlijke vormen van activiteiten

en organisaties, waar de buitenlanders als volwaardige mensen worden opgenomen en waar ze zich ongeremd kunnen waarmaken zoals ze zijn en niet naar de maatstaven die uitsluitend door Nederlanders worden vastgesteld. Als er mensen in de Nederlandse samenleving zijn die veel maatschappelijke aandacht nodig hebben en verdienen dan zijn dat bij uitstek de diverse groepen buitenlanders. 'Humanitas' is een Nederlandse vereniging voor maatschappelijke dienstverlening en samenlevingsopbouw. Met opzet heb ik het woord Nederlandse onderstreept. De vraag die ik nu stel aan alle Humanitasleden is of wij met zijn allen werkelijk bereid zijn een paar millimeter afstand te doen van het echt en puur Nederlands zijn, ter wille van een beter contact met de buitenlanders.

Ik denk, beter gezegd, ik ben ervan overtuigd dat dit niet alleen mogelijk moet zijn, maar dat dit ook de enige weg is. Het spreekt vanzelf dat dezelfde vraag zou gesteld moeten worden aan buitenlanders die een nationale naam en betekenis zouden geven aan hun organisaties. Humanitas hoort, net zo goed als andere sociale, maatschappelijke en politieke organisaties, ruimte te scheppen voor al die groepen binnen hun eigen structuren. Gebeurt dit niet, dan krijgen wij, allemaal, op den duur toch de rekening gepresenteerd.

Gastarbeid in Nederland en enkele achtergronden

Drs. D. U. Strobant is staffunctionaris voorlichting van de Stichting Nederlands Centrum Buitenlanders.

De Stichting Nederlands Centrum Buitenlanders is 1 januari 1974 ontstaan uit de fusie van de Landelijke Stichting Welzijn Buitenlandse Werknemers en de Stichting Bijstand Buitenlandse Studerenden.

De Stichting heeft tot doel om steunende op de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en een aantal overwegingen neergelegd in een preambule als nationaal centrum van het particulier initiatief mee te werken aan de behartiging van het welzijn der buitenlanders in de Nederlandse samenleving, waaronder begrepen zoveel mogelijk samen met de buitenlanders het opkomen voor en veilig stellen van hun rechten.

Inleiding

In dit artikel zal ik mij beperken tot enkele opmerkingen over het 'probleem van de gastarbeid(ers)', hetgeen in feite vooral ook een probleem van de Nederlandse samenleving is.

In eerste instantie zal een overzicht gegeven worden van de ontwikkelingen in de laatste decennia in Nederland met betrekking tot de gastarbeid. Daarbij zal tevens ingegaan worden op de vraag naar de oorzaak van deze enorme migratie (I). Daarna zal iets gezegd worden over de huidige situatie en over de huidige structuur van de welzijnszorg voor de buitenlandse werknemers (II). Tot slot zullen enkele punten van toekomstig beleid geformuleerd worden (III).

Het zal duidelijk zijn dat in het bestek van dit korte artikel veel meer aspecten van het migratievraagstuk niet dan wel aan de orde zullen en kunnen komen. Om in die onvermijdelijke leemte te voorzien zal tevens een literatuurlijst toegevoegd worden¹⁾.

I. Ontwikkeling in de laatste decennia

De ontwikkeling van wat reeds jaren wordt aangeduid als het 'gastarbeid

(ers)probleem' vindt zijn oorsprong in het midden der vijftiger jaren, toen na de mijnindustrie, ook de metaal- en textielindustrie in grotere aantallen buitenlandse werknemers begonnen aan te trekken. In eerste instantie ging het hierbij vooral om Italianen, terwijl later ook andere Zuideuropese landen als 'leverancier' van buitenlandse werknemers gingen optreden.

Kenmerkend voor deze migratiestroom, die tussen Zuid-Europa en geheel Noord-West-Europa op gang kwam, was dat het een duidelijk voorbeeld van arbeidsmigratie was. Enerzijds trad het gebrek aan werkgelegenheid en ontplooiingsmogelijkheden in de thuislanden op als een 'push'-faktor en anderzijds bestond er de behoefte aan vooral ongeschoolde arbeidskrachten in N.W.-Europa, hetgeen een krachtige 'pull'-faktor was.

Vanaf het begin van de zestiger jaren werd het aantal buitenlandse werknemers in Nederland — en daarmee de problemen daaromheen — zo groot, dat de Nederlandse regering in bilaterale wervingsakkoorden met de regering van de landen van herkomst allerlei juridische en sociale zaken rond de werving en tewerkstelling van buitenlandse werknemers is gaan vastleggen.

Achtereenvolgens sloot Nederland een dergelijk akkoord met Italië (1960), Spanje (1961), Portugal (1963), Turkije (1964), Griekenland (1966), Marokko (1969), Zuid-Slavië (1970) en Tunesië (1971).

In grote lijnen geeft deze chronologische volgorde tevens het patroon van werving weer. De werving die in de vijftiger jaren in Zuid-Europa begonnen was, breidde zich in de zestiger jaren in eerste instantie oostwaarts uit en richtte zich daarna over de Middellandse Zee naar Noord-Afrika. Afgezien van de kwantitatieve toename van het aantal buitenlandse werknemers in Nederland, traden er daarmee in het begin van de zestiger jaren ook kwalitatieve veranderingen op, o.a. in die zin, dat na en naast de Zuideuropese migranten met een in het algemeen nog westers en katholiek cultuurpatroon toen ook migranten kwamen met een niet-westers en overwegend moslim-cultuurpatroon. De problemen die de buitenlandse werknemers — en in een wat later stadium de Nederlandse samenleving met de buitenlandse werknemers — ondervonden werden in die tijd al improviserend opgevangen door lokale en meest partikuliere initiatieven van mensen, begaan met het lot van de buitenlanders.

Zoals duidelijk zal zijn, gezien de Zuideuropese oorsprong, vond dit in het begin vooral plaats vanuit de katholieke sektor van de samenleving. Op diverse plaatsen werkten aalmoezeniers en ontstonden later ook (werk-)groepen en stichtingen voor opvang en begeleiding van de buitenlandse werknemers. De financiering van dit werk lag — voor zover daar sprake van was — in die periode nog vooral bij werkgevers, partikulieren en kerkelijke instanties.

In de loop der zestiger jaren is de regering — geconfronteerd met de kwantitatieve en kwalitatieve toename van de problematiek rond de internationale arbeidsmigratie — haar verantwoordelijkheid schoorvoetend gaan erkennen. Dit kwam in het begin vooral tot uiting in het toenemend belang van de overheid — in casu C.R.M. — als financier van het reeds genoemde Particulier Initiatief (P.I.). De eerste, nog uiterst summier subsidierегeling, kwam in 1964 tot stand. Het overheidsbeleid in die periode ten aanzien van de buitenlandse werknemers kan het best omschreven worden als: bijsturing achteraf met behulp van allerlei ad hoc maatregelen.

Voor dat Particulier Initiatief werden de problemen echter steeds complexer en werd de behoefte aan een landelijk (overheids)beleid en aan een professionelere en structurelere aanpak steeds groter. Mede vanwege subsidietechnische redenen werd steeds meer de stichtingsvorm als juridische beheers-

¹⁾ Literatuurlijst, zie bladzijde 16.

vorm voor deze vorm van hulpverlening gekozen. In de besturen daarvan werden later naast de vertegenwoordigers van de katholieken en de werkgevers, ook veelal die van de protestanten, de humanisten en de vakbonden opgenomen, om zodoende allerlei maatschappelijke groeperingen te verenigen.

Tegelijkertijd trad er een proces op van 'geografische sanering', d.w.z. door fusies, concentraties, schaalvergrotingen en de oprichting van nieuwe stichtingen werd langzaam maar zeker heel Nederland geografisch opgedeeld en kwam in elke regio één stichting, die gesubsidieerd werd door C.R.M. ten behoeve van opvang en begeleiding van de buitenlandse werknemers. Daarnaast werd de behoefte aan een landelijke stichting ook steeds duidelijker en zo ontstond in 1966 uiteindelijk de 'Landelijke Stichting voor Bijstand aan Buitenlandse Werknemers'. Dit landelijk orgaan was enerzijds gericht op dienstverlening, coördinatie en advisering voor het plaatselijk werk, anderzijds gericht op beïnvloeding van opvattingen en gedragingen van groepen en instanties in de Nederlandse samenleving — waaronder de overheid — opdat in hun beleid meer rekening gehouden zou worden met de belangen en het welzijn van de buitenlandse werknemers. Al deze procesmatige veranderingen traden echter op als reacties op in feite onhoudbare situaties. Evenzo werd de overheid vanwege alle problemen min of meer gedwongen aan het eind van de zestiger jaren een steeds restrictiever wervingsbeleid te gaan voeren en de werving en selectie met behulp van eigen wervingsbureau in de wervingslanden in eigen hand te nemen. Ondanks al deze maatregelen is de spontane migratie nooit geheel tot stilstand gekomen, getuige de ook nu nog aanwezige en binnenkomende zogenaamde 'illegalen', d.w.z. zij die (nog) niet over geldige werk- en verblijfsvergunningen beschikken. (Schattingen 1973: 10 à 20.000). Tenslotte was misschien wel één van de belangrijkste veranderingen die aan het eind van de zestiger jaren optrad, de wijziging in doelstelling en werkwijze van vele stichtingen bijstand buitenlandse werknemers. In plaats van het blijven centraal stellen van de individuele hulp kwam steeds

duidelijker de behoefte en noodzaak naar voren 'het daadwerkelijk bevorderen van het welzijn van de buitenlandse werknemer; individueel, in zijn groep en als deel van de samenleving' centraal te stellen.²⁾

Deze heroriëntatie in de richting van de buitenlandse werknemers als groep en als deel van de samenleving viel samen met de behoefte aan een structurelere aanpak zoals die vooral door de veldwerkers verwoord werd. Daarnaast paste deze wijziging ook beter bij de titel waaronder C.R.M. dit welzijnswerk subsidieerde en nog subsidieert, nl.: 'kategoriale samenlevingsopbouw'. Het gaat daarbij om opbouwwerk onder een speciale categorie van de bevolking: de buitenlandse werknemers. Om zijn mondig worden, zijn sociaal vaardig worden, kortom om zijn emancipatie gaat het daarbij; dat wil zeggen om het versneld en blijvend inhalen van zijn maatschappelijke achterstand en achterstelling. Bij de ook in deze sektor van de samenleving optredende toenemende behoefte aan structurelere oplossingen en de afnemende behoefte aan wat genoemd wordt 'cureren aan symptomen' is het begrijpelijk dat de vraag naar de oorzaken van de internationale arbeidsmigratie steeds centraler kwam te staan. En juist op dat punt bestonden nogal wat verschillen in inzicht tussen de diverse 'geleerden'. Vooral vragen als: in hoeverre is de behoefte aan buitenlandse werknemers tijdelijk of blijvend oftewel conjunctureel of structureel; welke faktor is dominant, de push- of de pull-faktor, domineerden de discussies.

Thans bestaat echter over deze vragen wel enige overeenstemming. Met name tijdens en na de economische recessies van 1967 in West-Europa is gebleken dat er duidelijk sprake was van een structurele behoefte. Wat betreft de dominantie van de push- of pull-faktor wordt tegenwoordig algemeen erkend dat deze beide factoren structureel samenhangen, dat wil zeggen dat er een — al dan niet directe — oorzakelijk verband bestaat tussen het gebrek aan werkgelegenheid in de wervingslanden en het gebrek aan (ongeschoolde) arbeidskrachten in Nederland (en geheel N.W.-Europa). In woorden van de regering in de 'Memorie van Antwoord': 'Arbeids-

migratie tussen deze landengroepen (arme en rijke landen, d.s.) is niet een kwestie van toevalligheid, maar maakt deel uit van een vast patroon en uit handhaving van dit patroon, wordt door de rijke landen het meeste voordeel getrokken' (blz. 23).³⁾

Daarom ook wordt — zowel in Nederland als internationaal — steeds vaker gesproken over deze vorm van massale internationale arbeidsmigratie als over *gedwongen migratie* ((en) forced migration).

Naast deze vorm van migratie bestaan overigens nog vele andere vormen van migratie met andere oorzaken ook al blijft er vaak sprake van een gedwongen karakter daarvan. Zo komen b.v. buitenlandse studerende veelal naar Nederland bij gebrek aan voldoende of goede onderwijsmogelijkheden in eigen land en komen vluchtelingen vanwege het gebrek aan (politieke) vrijheden. Ook de bevolkingsdruk in relatie tot de ecologische omstandigheden kunnen massale migratie veroorzaken (denk bijvoorbeeld aan wat thans in het Sahelgebied plaats vindt) Tenslotte bestaat er uiteraard ook nog zo iets als een 'vrije migratie' (free migration). Veelal wordt daarnaast ook wel een onderscheid gemaakt tussen 'konservatieve' migratie (noodzakelijk om er niet slechter van te worden) en 'progressieve' migratie (gericht op het er beter van worden).⁴⁾

II. Huidige situatie

De sociale problemen die door de gastarbeid veroorzaakt worden laten zich theoretisch onderscheiden in drie groepen: die van de buitenlandse werknemers, die van de Nederlandse samenleving en die van de landen van herkomst. Het is vrijwel ondoenlijk ook maar enigszins een representatieve opsomming te geven van de grote

²⁾ Formulering doelstelling door de directeuren van de stichtingen in 1971.

³⁾ 'Memorie van Antwoord op het Voorlopig Verslag op de Nota Buitenlandse Werknemers', Den Haag, maart 1974.

⁴⁾ Het zou te ver voeren om dit punt hier verder uit te werken. Voor een mogelijk theoretisch schema, zie b.v. P. Peters in 'A General Typology of Migration' in 'Readings in the sociology of migration', C. J. Jansen (edit.) 1970.

verscheidenheid van die problemen. Volstaan zal worden met een korte opsomming.

Voor wat de aanwezige *buitenlandse werknemers* betreft, zijn het vooral de taal- en cultuurverschillen die leiden tot velerlei problemen op het gebied van de huisvesting, werk, gezondheid, d.w.z. op het vlak van de primaire levensbehoeften. Daarnaast ondervinden zij ook individuele en sociale problemen op het gebied van b.v. gezin, sexualiteit, eenzaamheid en in het vlak van diskriminatie, cultuurschok, enz., minoriteit zijn. Dit alles leidt vaak tot een totale vervreemding en psychosomatische klachten, met alle gevolgen van dien. Dat soort gevolgen voor individuele buitenlandse werknemers heeft bijvoorbeeld tevens repercussies voor de groepsrelaties binnen — en het functioneren van de groep waarvan hij deel uitmaakt. De *Nederlandse samenleving* reageert veelal afwijzend en diskriminerend ten opzichte van de buitenlandse werknemers. Ze wenst (gast)arbeid zonder verdere problemen. Voor de meesten van hen is het gastarbeidprobleem dan ook geen probleem of hooguit een abstracte zaak. Voor de Nederlandse ongeschoolden en de bewoners van de oude wijken ligt de zaak anders. Zij worden het meest direct en meest intensief met de buitenlandse werknemers gekonfronteerd. Zij beschouwen de buitenlandse werknemers echter veelal als concurrenten op o.a. de arbeidsmarkt en woningmarkt, oftewel als loondrukkers en buurtverpauperars. In hun situatie is in feite ook sprake van concurrentie om schaarse (welzijns)middelen tussen hen en andere marginale groepen in de samenleving, waaronder de buitenlandse werknemers. Daarom ontstaan in dergelijke situaties ook — soms in de openbaarheid komende — spanningen en explosies, zoals b.v. in de Afrikaanderbuurt in Rotterdam in 1972. Kategoriaal en territoriaal opbouwwerk — voor respectievelijk de oude wijkbewoners en de buitenlandse werknemers — staan hier in theorie beide voor een soortgelijk probleem, maar in de praktijk van het opbouwwerk is de afstand in het algemeen nog erg groot. Wat de problemen voor de samenleving in de *thuislanden* betreft, betekent de migratie van ruim 10.000.000 buitenlandse werknemers

uit de Mediterrane gebieden naar N.W.-Europa een vrijwel complete deformatie van de sociale structuur. In de bevolkingssamenstelling is in de leeftijdskategorie van rond de 20 tot 40 jaar een enorme bres geslagen, die ook bij de achterblijvers tot velerlei individuele en sociale problemen aanleiding geeft.

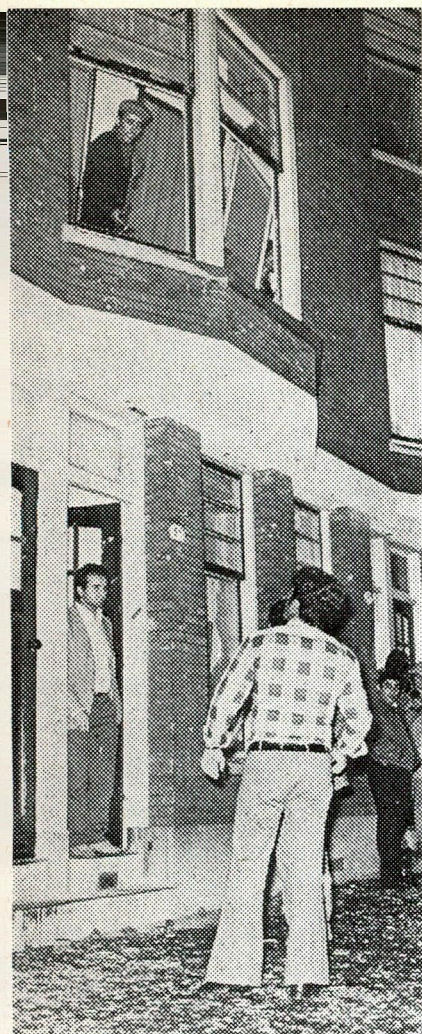
Naast deze sociale en meer in het menselijk vlak gelegen problemen, bestaat er een geheel kompleks van economische factoren, die in feite de grondslag vormen van deze massale arbeidsmigratie. Op de structurele samenhang tussen gebrek aan werkgelegenheid in de herkomstlanden en het gebrek aan ongeschoolde arbeidskrachten hier is al gewezen. Het beleid van de overheid ten aanzien van de buitenlandse werknemers was in het verleden duidelijk in twee categorieën te onderscheiden. Enerzijds het beleid m.b.t. 'werving en toelating en tewerkstelling', hetgeen werd voorbereid en uitgevoerd door het Ministerie van Sociale Zaken en anderzijds het beleid m.b.t. 'opvang en begeleiding', hetgeen werd voorbereid en uitgevoerd door het Ministerie van C.R.M. en het daarnaast functionerende Particulier Initiatief, d.w.z. de Stichtingen Welzijn Buitenlandse Werknemers. Van een werkelijke coördinatie tussen deze twee categorieën van (partieel) beleid was nauwelijks sprake. Deze coördinatie vond ook niet plaats in de 'Nota Buitenlandse Werknemers', waarmee in 1970 de toenmalige regering eindelijk en voor het eerst haar beleid ten aanzien van de buitenlandse werknemers expliciteerde. De Tweede Kamer stelde voor de behandeling van die Nota een Bijzondere Kamercommissie in. Deze Kamercommissie kwam — na afzonderlijke hoorzittingen voor Nederlandse groeperingen en de buitenlanders zelf — nog in 1970 met een zeer kritisch 'Voorlopig Verslag' op de Nota, waarin ruim 300 vragen aan de regering werden gesteld. Belangrijkste punt van kritiek was het ontbreken van een visie en integraal beleid gericht op de toekomst. De Nota was in feite slechts een beschrijving van de historische ontwikkeling en de toen (in 1970) bestaande situatie. Ten aanzien van de te verwachten ontwikkeling en de gewenste ontwikkeling werd weinig naar voren gebracht. Daarnaast concen-

treerde de kritiek zich op een aantal zaken die het best in drie punten weer te geven zijn. De Nota was te eenzijdig *ekonomisch* gericht, te eenzijdig gericht op het *Nederlandse* belang en hield te weinig rekening met de aspecten van ontwikkeling van de herkomstlanden, vooral daar waar het ontwikkelingslanden betrof.

Kortom, de economische behoefte aan buitenlandse werknemers was en bleef de bepalende faktor voor de werving, zonder dat diegenen die betrokken waren bij de opvang en begeleiding — C.R.M., het P.I., Volkshuisvesting, Onderwijs e.a. — reële invloed daarop hadden. Daardoor ontstond de situatie van gebrek aan infrastructurale voorzieningen voor buitenlandse werknemers, ook al omdat de verschillende departementen nog werkten met verschillende visies zoals bijvoorbeeld ten aanzien van de verblijfsduur (kort-verblijvers of lang-verblijvers). Bovendien waren er departementen die de buitenlandse werknemers nog in het geheel niet in het vizier hadden (o.a. Volksgezondheid, Ontwikkelings-samenwerking).

Het door C.R.M. en het P.I. op de buitenlandse werknemers gerichte welzijnsbeleid laat zich in abstracto in 4 categorieën indelen: voorlichting, milieuoopbouw, relatieopbouw en (individuele) belangenbehartiging. Bij de *voorlichting* valt al direct een verschil in problematiek te constateren m.b.t. de voorlichting naar de Nederlandse samenleving en die gericht op de buitenlandse werknemers. Bij de voorlichting gericht op de Nederlandse samenleving gaat het om overdracht van kennis en inzicht in het gastarbeidprobleem, de oorzaken en gevolgen daarvan en daarnaast gaat het om de gastarbeiders als medemens, met zijn andere cultuur, situatie en problemen. Doel is om via kennis en inzicht 'ruimte' te scheppen voor de buitenlandse werknemer in Nederland en voor de structurele oplossing van het gehele migratieprobleem. Bij de voorlichting gericht op de buitenlandse werknemer gaat het om kennis van en inzicht in eigen situatie, rechten en plichten, gericht op zijn emancipatie tot gelijkwaardige deelnemer aan de Nederlandse samenleving, vooral voor zover hij hier langere tijd wenst te blijven.⁵⁾

Bij de *milieuoopbouw* gaat het om de

lijk' uitstellen, vaak totdat gezins-hereniging hen meer definitief doet besluiten voor langere tijd of permanent hier te blijven.

Bij de *relatieopbouw* gaat het om de relatie tussen de buitenlandse werknemers als achtergestelde minderheid en de Nederlandse samenleving, die haar verantwoordelijkheid daarvoor heeft. Dat wat reeds bij voorlichting is gezegd vindt mede hier zijn toepassing, namelijk via kennis en inzicht naar begrip en solidariteit.

Tot slot de meest omstreden categorie van dit welzijnswerk: *de individuele belangenbehartiging*, vaak aangeduid als M.A.I.B., dat wil zeggen Maatschappelijke Adviezen, Inlichtingen en Bemiddeling.⁶⁾ De noodzaak en theoretische juistheid om tot afbouw van deze werkzaamheden in dit kategoriale werkveld te komen en om die werkzaamheden over te dragen aan de normale Nederlandse instanties wordt vrijwel algemeen erkend. Immers ook de subsidietitel 'kategoriaal opbouwwerk' en doelstellingen als emancipatie en sociaal vaardig maken impliceren beide dat de buitenlander zo snel mogelijk voor eigen belangen moet kunnen opkomen en zijn weg moet weten te vinden bij de normale (geëigende) Nederlandse instanties. Het hete hangijzer is dus niet zozeer of deze taak een 'eigenlijke' taak is van de Stichtingen Welzijn Buitenlandse Werknemers, maar of en in hoeverre de dan wel geëigende Nederlandse instellingen in staat zijn en bereid zijn die functie over te nemen en in hoeverre zij die ook kunnen vervullen voor nieuwkomers en 'echte' kortverblijvers.⁷⁾

Thans is de (historisch gegroeide) praktijk nog zo dat de daadwerkelijke zorg voor het welzijn van de buitenlandse werknemers primair berust bij de 17 regionale stichtingen en de Stichting Nederlands Centrum Buitenlanders.⁸⁾

Daarnaast bestaan er allerlei werkgroepen en aktiegroepen die met behulp van vrijwilligers op veel terreinen — o.a. taalonderwijs — uitstekend werk doen. Tenslotte ontstaan er langzaam maar zeker enkele organisaties van buitenlandse werknemers zelf, zoals b.v. de Utrechtse Migrantenraad. Vooral dit laatste is vanuit een opbouwperspektief en vanuit de doelstelling van het welzijnswerk een ver-

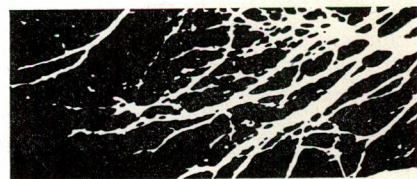
heugende ontwikkeling, ook al mag het niet als einddoel beschouwd worden. Het gevaar bestaat immers dat daarmee de Nederlandse instellingen en instanties, als Raden van Arbeid, G.A.B.'s, gemeentelijke woningdiensten e.d. blijvend een soort alibi hebben hun verantwoordelijkheid af te schuiven naar dit soort instellingen en daarmee ontstaat dan een soort 'apartheidsbeleid' voor buitenlandse werknemers, hetgeen ongewenst is en zelfs gevaarlijk kan zijn. In feite is juist de gehele Nederlandse samenleving voor het bestaan en voortbestaan van de migratie met al haar problemen verantwoordelijk. Zij profiteert er immers (schijnbaar) in zijn geheel van.

⁵⁾ Aan de problemen bij voorlichting aan buitenlandse werknemers is in oktober 1973 een studiekonferentie gewijd. Zie 'Voorlichting aan buitenlandse werknemers; verslag van een konferentie', Stichting Nederlands Centrum Buitenlanders, januari 1974.

⁶⁾ Zie rapport 'Maatschappelijke Adviezen, Inlichtingen en Bemiddeling t.b.v. buitenlandse werknemers', Stichting Nederlands Centrum Buitenlanders, september 1973.

⁷⁾ Naast deze mooie theoretische vierdeling (voorlichting, milieupopbouw, relatieopbouw en belangenbehartiging) blijkt in de praktijk veelal de driedeling van voorlichting, opbouwwerk en m.a.i.b. gehanteerd te worden, of zelfs de tweedeling opbouwwerk-m.a.i.b.

⁸⁾ De Stichting Nederlands Centrum Buitenlanders is per 1 januari 1974 ontstaan uit een fusie van de reeds genoemde Landelijke Stichting Welzijn Buitenlandse Werknemers en de Stichting Bijstand Buitenlandse Studerenden.

III. Toekomstig beleid

In de reeds genoemde Memorie van Antwoord (op het Voorlopig Verslag) geeft de regering eindelijk een meer op de toekomst gerichte beleidsvisie weer. Deze Memorie van Antwoord vervult dan ook *'ten dele ook de functie van een voortgezette en uitgebreide Regeringsnota'*. (blz. 2).

We zullen in dit hoofdstuk deze Memorie gebruiken als leidraad.

Ten aanzien van de uiteindelijke doelstelling laat de regering weinig onduidelijkheid bestaan. Zij stelt o.a. dat:

- *'het dichtbevolkte Nederland geen immigratieland is en dat ook niet behoort te worden'* (blz. 4);
- als algemene doelstelling van nationaal beleid gezien moet worden *'een beperking van de bevolkingstoename en van een tegengaan van de kongestie in ons land, met name in de Randstad. Daarbij kan als een complementaire doelstelling worden aangemerkt het spreiden van de werkgelegenheid naar overig Nederland, maar in wijder kader ook naar ontwikkelingsgebieden'* (blz. 2);
- *'op langere termijn noch het belang van de landen waaruit vreemde werknemers komen, noch de belangen van de Nederlandse samenleving, met hun komst zijn gediend'* (blz. 3).

Deze uitgangspunten zijn niet geheel onverwacht uit de lucht komen vallen en zijn ook minder revolutionair dan sommigen denken. Immers, dat Nederland geen immigratieland is, staat ook al in de oorspronkelijke Nota van 1970 te lezen.

Dat de migratie in strijd is met de belangen van de drie betrokken groepen, de buitenlander zelf, zijn herkomstland en Nederland, is echter nieuw en lijkt in strijd met de werkelijkheid. Onder andere met de Centraal Plan Bureau-studie, die in 1972 een makro-ekonomische kosten/baten-analyse gaf over de gastarbeid in Nederland.⁹⁾ In die studie bleek duidelijk dat de gastarbeid voor Nederland makro-ekonomisch een voordelige zaak was (althans binnen de in dit onderzoek gemaakte vooronderstellingen). Dat nu twee jaar later de regering er anders over denkt, kan o.a. uit de volgende overwegingen verklaard worden.

9) 'Ekonomische effecten voor Nederland van de werving van buitenlandse

werknemers', C.P.B., maart 1972.

Allereerst is sedert het eind van de zestiger jaren ook de wetenschap zich meer en meer met het migratievraagstuk gaan bezighouden en daarbij vooral ook met de (ekonomische) achtergronden en oorzaken daarvan. Mede daardoor is het kritisch bezien van de totale voor- en nadelen van migratie op gang gekomen, hetgeen leidde tot een steeds negatiever oordeel over de gastarbeid.¹⁰⁾ Daarbij moet opgemerkt worden dat dit vooral veroorzaakt werd door de breder wordende koop van waaruit de migratie beoordeeld werd. In het begin was dat vooral het eng-ekonomische belang van de ontvangende landen, terwijl later steeds meer ook de belangen van de buitenlandse werknemers zelf en die van de herkomstlanden in de analyses betrokken werden (uitbreiding 'geografische horizon'). Daarnaast werd ook meer acht geslagen op de zogenaamde 'eksterne effecten', dat wil zeggen vooral de negatieve gevolgen op het ekonomische én sociale vlak.

En tenslotte werd ook de 'tijds-horizon' van de studies ruimer. Dit laatste is ook bij de huidige regering terug te vinden, daar waar zij nl. stelt: *'op langere termijn'*.

Om enkele voorbeelden van negatieve sociale gevolgen te noemen:

- spanningen en rellen in oude wijken (inkl. alle vernielingen)
 - toenemende diskriminatie, intolerantie en agressiviteit
 - toenemend beslag op infra-structurele voorzieningen als huisvesting, gezondheidszorg, onderwijs en ruimte
 - ekstra belasting van het milieu
- zowel aan de konsumptiekant (grotere bevolking) als aan de produktiekant (groter produktie-apparaat).

Hoe moeilijk het ook is al dit soort factoren in een ekonomische analyse op te nemen, steeds duidelijker wordt dat ook voor de Nederlandse samenleving uiteindelijk de kosten hoger worden dan de baten, zeker als tevens rekening wordt gehouden met een nog

¹⁰⁾ Voor een overzichtsartikel zie: Trekarbeid van Middellandse Zee-gebieden naar West-Europa. Deel 1 t/m 3.

Lucassen, J., R. Penninx en A. Zwinkels.

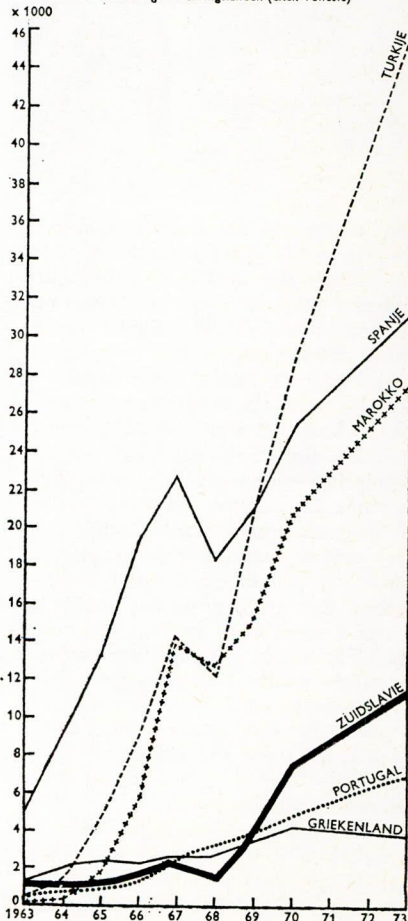
Kroniek van Afrika (1973) 1, 12-38, 2, 85-118, 3, 190-235.

geheel andere door de regering genoemde faktor, nl. het achterblijven van de herstrukturering van het Nederlandse produktie-apparaat. *'Concluderend kan men stellen, dat het herstrukturingsproces binnen het bedrijfsleven is afgeremd ten gevolge van de mogelijkheid buitenlandse arbeidskrachten aan te trekken'*, zo stelt de regering (blz. 7).

Om haar langere termijn-doelenden te bereiken geeft de regering enkele wegen aan. *'Op korte termijn is er de mogelijkheid van een meer stringent toelatingsbeleid'* en *'Op langere termijn kan men denken aan de volgende mogelijkheden om te komen tot een betere afstemming van vraag naar en binnenlands aanbod van ongeschoolde arbeid'*;

a. *het aantrekkelijker maken van de ongeschoolde c.q. onaantrekkelijke functies*

4. Overzicht vreemdelingen wervinglanden (excl. Tunesië)

b. het doen opheffen van dergelijke functies' (blz. 6).

Bij het 'aantrekkelijker maken' noemt de regering 4 aspecten: de beloning, de sekundaire arbeidsvoorwaarden, de arbeidsomstandigheden en de aard van het werk zelf en bij het 'doen opheffen' wijst ze op de noodzaak van gerichte diepte-investeringen enerzijds en internationale arbeidsverdeling anderzijds.

Maar bij de tezelfdertijd gegeven summier uitwerking van al deze punten is ook de regering zelf nogal skeptisch over de mogelijkheden daarvan. In feite blijkt eigenlijk deze hele economische analyse van tewerkstelling van buitenlandse werknemers toch weer vrijwel uitsluitend vanuit het gezichtspunt van het nationaal-economische belang plaats te vinden. Het zal duidelijk zijn dat voor de regering het terugdringen van de internationale arbeidsmigratie niet van vandaag op morgen mogelijk is. Vandaar dan ook dat de regering ook een aantal doelstellingen formuleert voor een beleid gericht op de in Nederland aanwezige buitenlandse werknemers en daarnaast in het kader van de belangen van de herkomstlanden, de nadruk legt op de internationale arbeidsverdeling.

Wat dit laatste betreft, is de Memorie van Antwoord mede ondertekend door de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking en wordt een heel hoofdstuk gewijd aan de relatie migratie-ontwikkelingssamenwerking. Als *elementen* van een dergelijk beleid worden genoemd de *'liberalisering van de handelspolitiek van rijke landen, het stimuleren van bedrijvigheid in ontwikkelingslanden welke in de structuur van die landen past en het aanpassen van de Nederlandse produktiestructuur daaraan'* (blz. 23).

Als *instrumenten* van beleid worden genoemd:

- de selectieve industrie-stimulering
 - de rechtstreekse overheidssteun aan projecten in de Mediterrane ontwikkelingslanden
 - de herstructurering van de Nederlandse nijverheid en daarnaast:
 - volksskredietbanken
 - Middelen ontwikkelingsbeleid van de E.E.G.
- Behalve het aangeven en enigszins omschrijven van deze beleidselementen

en beleidsinstrumenten wordt echter helaas nog weinig vorm gegeven aan konkretere maatregelen in dit vlak. Wat betreft de hier aanwezige buitenlandse werknemers formuleert de regering m.n. op het gebied van de vorming en scholing een aantal positief te waarderen punten. Zij benadrukt het belang van taalonderwijs en opleidingen, gericht op het werk na terugkeer naar het thuisland en legt tevens een duidelijk aksent bij de algemene vorming van de buitenlandse werknemer tot zelfstandige, mondige deelnemer aan de samenleving. Wel moet gezegd worden dat ten aanzien van deze aspecten en ten aanzien van de opvang en begeleiding in het algemeen een te positief beeld wordt geschetst van de huidige situatie en daarmee ook te optimistisch gesproken wordt over de realisatiemogelijkheden van allerlei in dit kader genoemde punten.

Dit klemmt te meer omdat daar waar de regering een aantal konkretere maatregelen opsomt het er alle schijn van heeft, dat een aantal van die maatregelen loodrecht staan op de reeds genoemde voorstellen. Zo stelt de regering o.a. in het vooruitzicht:

'een regeling waarbij aan, na 2 of 3 jaar, vrijwillig blijvend naar het herkomstland terugkerende buitenlandse werknemers, een bonus in de orde van grootte van f 5.000,— kan worden uitgekeerd, de mogelijkheid om het aantal buitenlandse werknemers per bedrijf zowel als nationaal aan een maximum te binden, de verantwoordelijkheid van de werkgever voor goede huisvesting ook bij voortgezet verblijf, ter bevordering van een goede opvang en begeleiding van de buitenlandse werknemers de beperking, in principe, tot een klein aantal nationale lichte d.w.z. tot de wervingslanden, alsmede de invoering van een tewerkstellingsvergunning waardoor het toezicht op het naleven van bedoelde wet aanmerkelijk wordt vereenvoudigd. In samenhang met voorgenoemde maatregelen zal de strafbaarstelling voor de werkgever op grond van de wet Economische Delicten worden doorgevoerd' (blz. 4).

Om een voorbeeld van dergelijke tegenstrijdigheden te noemen het volgende.

De plafonering per bedrijf en nationaal van het aantal buitenlandse werk-

nemers in samenhang met de tewerkstellingsvergunning en het 'aangeklede rotatiesysteem'¹¹⁾ zullen leiden tot een minimalisering van de geografische en functionele mobiliteit en vrijheid van de buitenlandse werknemers. Immers het 'plafond' zal zeer snel in plaats van het maximum tevens het minimum worden en daarnaast zal door de genoemde maatregelen de promotiekans verkeken zijn, enerzijds omdat de werkgever na het bereiken van het plafond zijn vakatures voor ongeschoold personeel niet meer bezet krijgt en anderzijds omdat een periode na 2 à 3 jaar voor de werkgever onvoldoende is om veel geld te investeren in training en opleiding. Daarmee komen de mooie ideeën over onderwijs, vorming, sociaal vaardig maken van de buitenlandse werknemers toch weer in een ander licht te staan en daarmee ook de doelstelling van het (kategorale) welzijns-werk voor buitenlandse werknemers. Hoe dan ook, de regeringsvoorstellen zijn nog slechts voorstellen. Zij staan thans bij de Tweede Kamer ter discussie. De voorstellen zijn van diverse kanten reeds kritisch becommentarieerd.¹²⁾ Het woord is thans aan de volksvertegenwoordiging, dat wil zeggen, daar waar het hoort, bij de (representanten van de) Nederlandse samenleving. Het 'probleem van de gastarbeid(ers)' is immers in feite vooral ook een probleem van die Nederlandse samenleving.

¹¹⁾ Het rotatie- of roulatiesysteem wil zeggen dat buitenlandse werknemers na een bepaalde periode (b.v. 2 of 3 jaar) terug moeten naar het thuisland. Hiermee ontloopt het ontvangende land grote kosten op het vlak van infrastructuurle voorzieningen zoals huisvesting gezin, onderwijs kinderen, medische zorg gezin e.d. Een dergelijk voorstel van de Minister van Sociale Zaken in 1972 is fel bestreden op diverse gronden. Voor velen is de f 5.000,— vertrekpremie nu een soort aankleding van dit oude voorstel. Termen als 'oprotpremie' en 'lazer op premie' worden daarbij veelvuldig gehanteerd.

¹²⁾ Zie o.a. 'Kommentaar van de zeven-tien regionale stichtingen welzijn buitenlandse werknemers en de Stichting Nederlands Centrum Buitenlanders op de Memorie van Antwoord naar aanleiding van de Nota Buitenlandse Werknemers', Stichting Nederlands Centrum Buitenlanders, april 1974.

Vreemdelingenbestand

1. Landelijk overzicht

Landen	1968		1973			
	Mannen	Vrouwen	Mannen (incl. 6)	Vrouwen (incl. 7)	Kinderen beneden de leeftijd van 15 jaar	
					Jongens	Meisjes
1	2	3	4	5	6	7
1. LID-STATEN DER E.E.G.						
België	10 581	9 353	10 968	9 511	1 732	1 653
Denemarken	315	269	333	359	101	83
Duitsland	14 854	13 245	20 784	16 024	6 131	5 629
Frankrijk	2 072	1 455	2 790	2 041	578	459
Groot-Brittannië	5 379	4 090	7 812	5 652	2 322	2 027
Ierland	306	84	207	238	39	56
Italië	9 737	4 499	12 880	6 389	3 766	3 779
Luxemburg	95	68	85	69	13	18
Totaal	43 339	33 063	55 859	40 283	14 682	13 704
2. WERVINGSLANDEN						
Griekenland	1 882	403	2 507	1 482	724	622
Marokko	12 544	43	25 413	2 488	1 335	1 286
Portugal	1 857	737	4 061	2 891	837	865
Spanje	14 063	4 370	21 426	9 936	3 787	3 752
Tunesië	142	30	626	106	71	63
Turkije	11 912	412	34 364	11 654	5 642	4 977
Zuidslavië	1 273	453	6 690	4 928	555	531
Totaal	43 673	6 448	95 087	33 485	12 951	12 096
RECAPITULATIE:						
1. Lid-Statens der E.E.G.	43 339	33 063	55 859	40 283	14 682	13 704
2. Wervingslanden	43 673	6 448	95 087	33 485	12 951	12 096
3. Overig Europa						
a. Oost-Europa	3 642	2 268	2 615	1 996	512	524
b. West-Europa	3 557	2 950	3 949	3 508	1 215	1 128
4. Amerika	5 173	4 691	6 517	5 977	2 127	1 962
5. Overig Afrika	839	503	1 208	579	236	236
6. Azië	11 179	7 021	11 607	8 198	2 679	2 594
7. Australië	768	725	1 285	1 160	346	335
8. Overige (niet geografisch indeelbaar)	8 914	2 622	7 132	1 916	395	396
Totaal	121 084	60 291	185 259	97 102	35 143	32 975
Totaal-generaal	181 375		282 361			

SPREIDING OVER NEDERLAND

Daartoe is Nederland ingedeeld in 4 regio's, te weten: *West* (Noord- en Zuid-Holland en Utrecht); *Oost* (Gelderland en Overijssel); *Noord* (Groningen, Friesland en Drenthe) en *Zuid* (Zeeland, Noord-Brabant en Limburg). Aldus wordt het volgende beeld verkregen:

Regio	E.E.G.- landen	Wervings- landen	Overige landen	Totaal	Percentage
West	40 129	80 037	36 005	156 171	55,3
Oost	11 868	21 834	8 014	41 716	14,8
Noord	3 006	1 689	2 572	7 267	2,6
Zuid	41 139	25 012	11 056	77 207	27,3
Nederland	96 142	128 572	57 647	282 361	100,0

Bron: Rijksbegroting. Hoofdstuk VI-Justitie, nr. 3 bijlage VII van de memorie van antwoord, blz. 44, 46, 47.

Het Nederlands Centrum Buitenlanders

A. P. Gerretsen

Op landelijk niveau is jarenlang gewerkt aan een fusie tussen de landelijke stichting Welzijn Buitenlandse Werknemers, de Stichting voor de Belangen van Buitenlandse Studerenden en de Vluchtelingenorganisaties. Diverse groeperingen in Nederland verlangden één punt in Nederland, waar de gemeenschap of de individuele burger op terug zou kunnen vallen. Omdat het bestuur van de landelijke stichting Welzijn Buitenlandse Werknemers voor een groot deel was samengesteld uit vertegenwoordigers van plaatselijke stichtingen verliep de formering van dit Nederlands Centrum Buitenlanders niet gemakkelijk.

De vertegenwoordigers van plaatselijke stichtingen vroegen zich namelijk af, of zij bij dit landelijk samengaan met andere belangengroeperingen op plaatselijk niveau mutatis mutandis voor dezelfde problematiek kwamen te staan. Omdat zij zich plaatselijk niet geëquipeerd voelden om buitenlandse studerenden te begeleiden noch om vluchtelingen bij te staan en te adviseren, aarzelden zij. Zij waren primair opgericht om de belangen van buitenlandse werknemers te behartigen. Zowel hun besturen als hun professionele krachten waren daarop ingesteld. Een uitbreiding van dit takenpakket op plaatselijk niveau zou misschien wel mogelijk zijn, maar zou wel degelijk goed voorbereid en daarna uitgewerkt moeten worden.

Als moeilijkheid kwam daarbij, dat de

besturen van de Belangen Buitenlands Studerenden en de Vluchtelingenorganisaties praktisch a pari in het landelijk centrum vertegenwoordigd waren. De plaatselijke stichtingen vreesden, dat daarmee de belangen van de buitenlandse werknemers in het gedrang zouden komen, terwijl die haars inziens juist primair stonden. Dat dit ook nog onderstreept kon worden door het aantal hier te lande verblijvende buitenlandse werknemers te vergelijken met het aantal buitenlandse studerenden en het aantal vluchtelingen behoeft geen betoog, al maakt deze argumentatie nauwelijks indruk op de andere partijen. Uiteindelijk is het N.C.B., het Nederlands Centrum Buitenlanders, dan toch per 1 januari 1974 gerealiseerd, zij het, dat nog met voorlopige statuten gewerkt wordt. De bedoeling is, dat nieuwe statuten vóór de grote vakantie door alle belanghebbenden aanvaard zijn, zodat het centrum per 1 september a.s. definitieve statuten kan hebben.

Jammer genoeg hebben de vluchtelingenorganisaties zich teruggetrokken. Deze zijn van mening, dat de opvang ten behoeve van hun cliënten zo specifiek is, dat deze niet behartigd kan worden door een Nederlands Centrum Buitenlanders noch door plaatselijke stichtingen. Naar wij vernemen, voelt het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk er niet veel voor om apart subsidie aan deze organisaties te gaan uitkeren ten behoeve van de vluchtelingen. Misschien zal de oplossing in de toekomst gezocht worden in een door omstandigheden bepaalde subsidie aan het N.C.B. ten behoeve van de Vluchtelingenorganisaties.

Jammer genoeg ligt de bemoeienis van onze vereniging vooral op het organisatorische vlak, hetgeen op landelijk bestuurlijk niveau uiteraard vaker het geval is. Humanitas had in het bestuur gaarne meer richtinggevend gewerkt

voor het onderhavige vraagstuk van de aanwezigheid van de buitenlandse werknemers in Nederland. In 1971 bevond Humanitas zich in een dergelijke situatie met betrekking tot de landelijke stichting Welzijn Buitenlandse Werknemers. Eén of twee jaar lang is toen over de structuur in plaats van over de inhoud van het werk gesproken. De besprekingen hierover zijn in 1972 afgerond. Tot onze grote schrik oefende in hetzelfde jaar het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk druk uit om de N.C.B. te formeren. Gevolg hiervan was, dat wederom over 'structuren' gesproken moest worden. Gehoopt wordt dit jaar eindelijk tot een afronding te kunnen komen.

De meningen omtrent het doel van de nieuwe structuur liggen overigens nogal uiteen. Verhitte discussies vinden plaats over de opname van een preambule in de statuten, welke de gedachten aangeven van waaruit men aan het doel wil werken. Op voorstel van de directeurs van alle plaatselijke stichtingen zou deze preambule als volgt moeten luiden:

'Constateernde, dat er een onrechtvaardige welvaarts- en welzijnsverdeling bestaat, zowel tussen landen onderling als binnen elk land afzonderlijk, waaruit de door economische, sociale, culturele of politieke omstandigheden gedwongen migratie van buitenlandse arbeiders, studerenden en vluchtelingen voortkomt en waaraan zij zelfs bijdraagt, baseert de stichting zich op de universele verklaring van de rechten van de mens, die een integraal onderdeel van de preambule uitmaakt, en

1. zal de stichting het welzijn van de buitenlanders die wonen en werken, dan wel studeren in Nederland bevorderen,
2. zal de stichting, zolang er in Nederland nog buitenlanders zijn en blijven, bevorderen dat er voor hun welzijn en dat van hun eventuele gezinsleden optimaal wordt gezorgd,
3. zal de stichting bevorderen dat de buitenlanders sociaal vaardig worden en dat belemmeringen tot optimale participatie van de buitenlanders worden weggenomen;
4. zal de stichting bevorderen dat het migratiebeleid en het ontwikkelingsamenwerkingsbeleid gecoördineerd zullen worden gevoerd;
5. zal de stichting bevorderen dat de noodzaak tot gedwongen migratie wordt weggenomen.'

Voor ons gaat het er niet zozeer om of wij achter de inhoud van deze preambule staan, dan wel of een dergelijke

preambule in statuten thuishoort, waarvan het tweede artikel het doel van de stichting als volgt aangeeft:

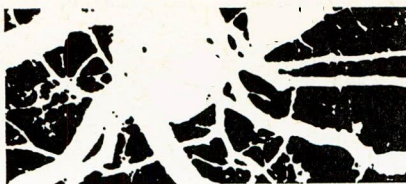
'De stichting heeft ten doel om, steunende op de universele verklaring van de rechten van de mens (en de uitgangspunten welke zijn neergelegd in de preambule bij deze statuten), als nationaal centrum van het particulier initiatief mee te werken aan de behartiging van het welzijn der buitenlanders in de Nederlandse samenleving, waaronder begrepen het opkomen voor en het veiligstellen van hun rechten'.

U begrijpt dat een regel tussen haakjes is gezet, hetgeen zou moeten gebeuren, indien de preambule niet in de statuten opgenomen wordt.

Dit artikel 2 is qua doelstelling en qua uitgangspunt duidelijk en ook algemeen genoeg. In ieder geval maakt het een preambule zoals boven aangegeven onnodig. Wij menen, dat wij vanuit Humanitas geen behoefte hebben aan een soort geloofsbelijdenis. Het grootste bezwaar tegen de preambule richt zich tegen de nadruk op de 'gedwongen' migratie daarin en de noodzaak om deze weg te nemen. Dit mag waar zijn, maar het valt niet goed in te zien hoe een Nederlands Centrum Buitenlanders hierin verandering zou kunnen brengen, tenzij door bij alle mogelijke gelegenheden moraliserend te werk te gaan. Dit laatste moet worden gevreesd. Het NCB wordt dan weer een van die instellingen, die zo goed weten hoe andere landen het zouden moeten doen.

Als Nederlands Centrum Buitenlanders maakt men zich bij te grote nadruk hierop op de lange duur ongelofwaardig.

Een meer zakelijke benadering met als uitgangspunt de universele verklaring van de rechten van de mens kan juist worden geacht. Deze universele verklaring houdt in feite hetzelfde in als de huidige preambule, maar roept geen weerstanden op.

't Gebeurde amper twee jaar geleden in Veenendaal, waar op een zeker moment de gemeenteraad van het 33.000 inwoners tellende industrieplaatsje bijeenkomt. De 21 raadsleden, keurig in 't pak en haartjes gekamd, scharen zich rond de tafel op hun democratisch verworven zetels en kijken even naar de publieke tribune. Wat meer belangstelling dan anders, op slag van half acht en nog is er een flinke toeloop. Er worden extra stoelen bijgezet en op de eerste rij, jawel, daar zitten zowaar een tiental van die mannen met donker haar en al even donkere ogen.

Je ziet het duidelijk: van die gastarbeiders. Zeker omdat er gesproken zal worden over een subsidie voor de aanschaf van 'verboden lectuur' in de Spaanse taal.

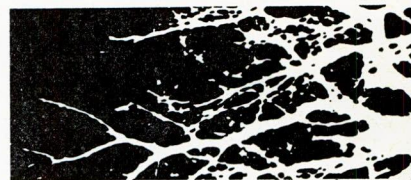
Er is een rel over ontstaan na een stukje in de krant: 'Spanjaarden klagen over Franco-regime in Nederland.' En omdat geschreven werd dat de Spanjaarden zich door spionnen van hun ambassade beloerd voelen in hun eigen 'Casa' is de Spaanse ambassadeur boos geworden. Hij vroeg de Nederlandse minister van Buitenlandse Zaken om opheldering. De minister ging op zijn beurt naar z'n collega van Binnenlandse Zaken, die prompt een brief schreef naar het gemeentebestuur van Veenendaal en daarmee om inlichtingen vroeg.

Er ontstond verwarring allerwege, maar tenslotte bleek het probleem vrij simpel: het Nederlands bestuur, filantropisch en zich sociaal bewogen voelende betere burgers die toch af en toe eens goede daden willen verrichten, dat de 'Casa' beheert weigert lectuur die in Spanje verboden is op de leestafel te leggen. Spanjaarden die al enkele jaren geproefd hebben aan de taart die 'democratische bestuursvorm' heet, hebben er om gevraagd en daarmee is de rel begonnen.

De gemeenteraad van Veenendaal krijgt dan via een interpellatie gelegenheid zich over de zaak uit te spreken en vandaar de grote belangstelling in de raadszaal. Plotseling verschijnt een fotograaf van het plaatselijk dagblad 'De Vallei' om van zo'n volle tribune een plaatje te maken. Bliksemsnel gebeurt dan wat je niet voor mogelijk houdt in Nederland: de Spaanse arbeiders duiken weg achter hun regenjassen.

Verbijsterd realiseren de raadsleden die dit 'drama-in-een-notedop' hebben gezien zich hoe meneer Franco zijn invloed doet gevoelen in een Nederlandse raadszaal en er is geen lange discussie meer nodig. Direct gaat men akkoord met een voorstel om voortaan per jaar f 500,— beschikbaar te stellen voor abonnementen op 'verboden lectuur'.

Maar wie bijna twee jaar later nog eens in het ontmoetingscentrum van de Spanjaarden gaat kijken vindt op de leestafels van La Casa nog altijd geen verboden vruchten in de vorm van Spaanse periodieken die niet afkomstig zijn van de ambassade. Zou dan toch Franco het winnen in ons eigen vrije Nederland...?

Neem nou Veenendaal

Bert van Kooten

Neem nou Veenendaal. Evenals in zoveel andere plaatsen in Nederland waar de industrie wat meer geconcentreerd is bijeengeklonterd zie je er de donkerogige 'gastarbeiders' met een schijnbaar droeve blik wandelen langs de straten. Spanjaarden en Marokkanen vooral, maar ook Turken en een groot aantal Joegoslavische meisjes.

Ze wonen als vreemdelingen in een tot klein stadje uitgegroeid vroom dorp.

Ogenschijnlijk zijn er weinig moeilijkheden. Verschillende bedrijven hebben met min of meer regelmaat hun personeelsswerwers al een tiental jaren er op uit gestuurd. Naar Spanje voorname-lijk, maar ook naar afgelegen dorpen in Joegoslavië om enig soelaas te verkrijgen op de immer gespannen arbeidsmarkt in de zuid-oosthoek van de provincie Utrecht.

In vakbondskringen hoort men daarover nogal eens de wrange vergelijking met de slavenhandel in de 'Gouden Eeuw'. Goede arbeidskrachten zijn geld waard, nietwaar? Er wordt inderdaad gesproken over 'gezonde arbeidskrachten', gekeurd, verzekerd, geschoold of ongeschoold, vergunningen, stempeltjes in paspoorten, transport en onderdak. Veel rompslomp, papieren en verklaringen.

Eindelijk verschijnt dan de mens. Jawel, maar in de eerste plaats de arbeidskracht die zo dringend nodig is. In pensions en kosthuizen worden zij ondergebracht, op de loonlijst ingevuld en de rest doet de baas wel op de afdeling waar de 'gastarbeider' geplaatst kan worden. Met behulp van een tolk wordt de vreemdeling duidelijk gemaakt wat van hem of haar verwacht wordt. In z'n vrije tijd mag ie doen wat hij zelf wil en als er moeilijkheden komen is er altijd de weg naar de afdeling personeelszaken. Dat is dan geregeld, nietwaar?

In de loop der jaren hebben de 'gastarbeiders' ontdekt hoe men kan leven in de Nederlandse samenleving. Spanjaarden zijn het beste af; zij mogen hun familie laten overkomen, krijgen een flatje toegewezen en hebben hun eigen ontmoetingscentrum: La Casa in het centrum van het dorp. Marokkanen en Turken hebben het moeilijker. Hun huidskleur en donkere ogen zijn vaak een pijnlijke handicap: in café's en bars worden zij geweigerd 'om moeilijkheden te voorkomen'.

Tot voor enkele jaren werden de buitenlandse werknemers in Veenendaal slechts gezien als een 'verschijnsel', als groepen mensen die hier niet thuishoren maar tijdelijk aanwezig mogen zijn omdat er nu eenmaal een tekort aan arbeidskrachten is. Pas omstreeks begin 1972 ontstonden er dusdanige problemen die de aandacht

trokken dat de bevolking van Veenendaal zich bewust werd van het feit dat men niet langer te doen had met groepen 'gastarbeiders' maar met mensen die deel uitmaken van de samenleving.

Drie problemen krijgen dan de aandacht: een lectuurschandaal, de huisvesting en de pogingen tot integratie in de Veenendaalse samenleving. Elders in deze uitgave staat een summier schets van het conflict rond de 'verboden-lectuur-affaire' waarmee die bewustwording van de aanwezigheid van 'gastarbeiders' begon.

Door perspublicaties over de weigering van het (Nederlandse) bestuur van het ontmoetingscentrum La Casa om de in Spanje verboden lectuur op de leestafels ter beschikking te stellen gingen velen zich realiseren dat een brokje Spaanse dictatuur zijn invloed deed gelden tot in de Nederlandse samenleving.

De Spaanse ambassade had laten weten: Spanjaarden die in Nederland werken hebben in hun vrije tijd alleen maar belangstelling voor berichten uit Spanje over voetballen en stierengevechten. De Spaanse kolonie in Veenendaal voelde deze opmerking als een belediging en een van hen verscheen met de rug naar de camera van het NOS-journaal om te verklaren: 'Zowel de Bijbel als La Socialiste, zowel Trouw als Bomans moeten voor ons te lezen zijn in de Casa. Lino Calle sprak in een interview: 'Het is toch jammerlijk dat wij 27 jaar na de tweede wereldoorlog in het vrije Europa nog moeten praten over illegale lectuur'.

De Veenendaalse gemeenteraad, overwegend confessioneel met bijna 60 procent A.R.P.-C.H.U. en S.G.P., realiseerde zich hoezeer de vrijheid in het geding was en besloot een subsidie beschikbaar te stellen voor abonnementen op andere bladen dan alleen de door de Spaanse ambassade geleverde lectuur. Het Rotterdams actiekomité 'Pro Gastarbeider' juichte en verzocht de raad van Rotterdam het Veenendaalse voorbeeld te volgen. Er was een daad gesteld, maar belangrijker: er werd de buitenlandse werknemer een recht erkend door zijn directe omgeving.

In de eenvoudige Veenendaalse samenleving leidde de 'lectuur-affaire' echter tot nieuwe conflicten. De aandacht

werd nu gericht op de huisvesting van de 'gastarbeiders' en de gemeente ging een einde maken aan mensonwaardige toestanden. Verschillende 'pensions' werden gesloten of moesten op korte termijn verbeterd worden. Soms keken de buitenlandse werknemers vreemd op tegen de sluiting van 'hun' onderkomen, maar toen de verbeteringen waren aangebracht werd het hun duidelijk: al weer werden maatregelen genomen waaruit bleek dat ook zij rechten hebben, evenals de Nederlanders.

Een groep Spanjaarden die regelmatig bijeen kwam buiten het ontmoetingscentrum om, opende vorig jaar een eigen 'Casa'. Het werd de 'Casa del Pueblo', waar vrije Spanjaarden sindsdien samenkomen zonder controle van Nederlandse 'weldoeners', die naar hun mening al te goede contacten hebben met de Spaanse ambassade. Vooral deze groep maakt zich zorgen over de integratie-mogelijkheden van buitenlandse werknemers in de Nederlandse samenleving. Er is een lagere school voor Spaanse kinderen in Ede maar men geeft er in meerderheid de voorkeur aan om de kinderen naar Nederlandse scholen te sturen. Om toch niet alle banden met de Spaanse cultuur te verbreken geeft men deze kinderen sinds kort op zaterdagmorgen Spaanse les. Hun wens is nu om dit in schoolverband te laten doen als extra lessen, eventueel na schooltijd.

In de Veenendaalse samenleving is ondanks deze gebeurtenissen nog maar nauwelijks ontdekt hoe groot de afstand is tussen discriminatie en integratie. Men kijkt wat meelijwekkend naar die 'mensen die het ook moeilijk hebben, zo ver van huis en haard'.

Alleen de wat meer politiek en sociaal bewusten, vaak te vinden in besturen van vakbonden, kerken en sociale instellingen, kijken met enige zorg naar de ontwikkelingen die gaande zijn.

De plannen voor de vestiging van een nieuw ontmoetingscentrum voor buitenlandse werknemers in een der Veenendaalse straten hebben geleid tot een protest van de bewoners uit de omgeving. De stichting die het gebouw huurde belegde een samenkomst waar soms wel wat begrip werd getoond maar ook griezelige opmerkingen werden gelanceerd die angst dicht bij een vorm van discriminatie kwamen.

Bijna onopvallend is het feit dat men

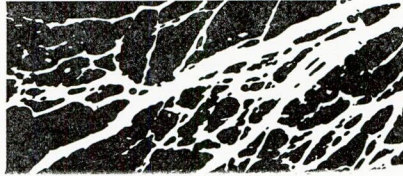
Een taak voor 'Humanitas?'

E. M. Sevink

een concentratie van Spaanse en Marokkaanse gezinnen kan aantreffen in goedkope flatwoningen van het Veenendaalse Schrijverspark, waardoor levensgroot het gevaar van een ghettovorming aanwezig is. Saillante bijzonderheid: de flats waar het om gaat hebben namen als: Multatuli-flat enz. Een heel andere groep is het grote aantal Joegoslavische meisjes dat werkt in de sigaren- en wolfabrieken. Hun donkere ogen zijn vaak aanleiding tot minder goed bedoelde toenaderingspogingen van mannen die de vaak nog jonge meisjes in willen wijden in het Nederlandse klimaat. De vrijheid in Nederland is groot, soms zelfs verleidelijk groot. Van maandag tot vrijdag zijn zij gebonden aan de continue ploegendiens in de bedrijven, maar in de weekenden groeien de meisjes samen in bars en café's. Er is weinig vertier in de regio en de Slivovitch maakt je warm of doet het sluimerende verlangen naar de heuvels in Joegoslavië even vergeten.

In feite trekt de bevolking van Veenendaal zich weinig aan van 'die buitenlanders'.

Slechts langzaam is men er aan gewend geraakt dat ze 'er bij horen'. Van werkelijk contact of van een goed geleide poging tot integratie is geen sprake. Alleen als er problemen zijn wordt naar een oplossing gezocht. Dat hoort zo vanwege een christenplicht of medemenselijkheid. Want buitenlandse werknemers zijn tenslotte ook mensen, nietwaar?

Wie zich enigszins interesseert voor de problematiek van de buitenlandse arbeiders in onze samenleving, zal weten dat er met deze mensen allerlei bemoeienissen zijn van Nederlandse kant. De eerste bemoeienis vindt doorgaans plaats in het vaderland van de gastarbeider: hij krijgt informatie over Nederland en over het bedrijf dat er op uit is getrokken om hem te werven. Na aankomst in Nederland blijkt er een hele reeks instituten te zijn die zich, op één of andere wijze, met hem willen bemoeien: de personeelsafdeling van het bedrijf, de vreemdelingenpolitie, het gewestelijk arbeidsbureau, de burgerlijke stand, de vakbeweging, de bedrijfsvereniging, de stichting voor hulp aan buitenlandse werknemers, de Raad van Arbeid, het ziekenfonds, de ambassade, de belastingdienst, en zo kunnen wij wel even doorgaan.

De aanraking met de Nederlandse samenleving is in zeker opzicht dus beslist zeer intensief, en in formeel opzicht wordt de buitenlander voor 100 % 'opgenomen' in onze samenleving. Hij wordt ingepast in het geheel: hij moet voldoen aan zijn verplichtingen (belasting betalen, melden bij de politie, inschrijven in het bevolkingsregister) en hij krijgt zijn eigen positie met zijn eigen rechten (verblijfsvergunning, kinderbijslag, sociale voorzieningen).

Het lijkt allemaal zo aardig te kloppen: hij doet zijn plichten en krijgt zijn rechten, en verder: wij hebben hem nodig voor onze nationale economie, hij heeft ons nodig voor zijn 'persoonlijke economie', en zo komen beide partijen mooi aan hun trekken.

Toch is het allemaal niet zo simpel en

zo bevredigend als het misschien lijkt op het eerste gezicht. De formele procedures voltrekken zich over het algemeen gesmeerd, maar daarna dient de realiteit van het dagelijks leven zich aan.

Wij zijn mensen, en zij zijn mensen.

Wij zijn anders dan zij, en zij zijn anders dan wij.

Wij kennen hen niet, en zij kennen ons niet.

Wij begrijpen hen niet, en zij begrijpen ons niet.

Wij bekijken elkaar *op afstand*, en dan komen langzaam maar zeker, wederzijds, de vooroordelen...

'De Hollanders leven alleen voor zichzelf, voor het geld, voor hun auto, of voor de show. Ze zijn arrogant, ze hebben geen hart in hun lijf, ze hebben geen respect voor oude mensen, ze zijn seksueel allemaal bedorven, ze kunnen niet eens echt feest vieren, ze geven meer om hun hond dan om hun kinderen, kortom: ze zijn glashard en gaan over lijken, die MARGARINEVRETERS.'

Maar wij Nederlanders laten ons ook niet onbetuigd als het gaat om vooroordelen:

'Die primitievelingen met hun punt-schoenen, hun knoflook en hun opzichtige ringen, ze zijn seksueel erg gevaarlijk, ze weten o zo gauw te profiteren van onze sociale wetten, dat luie volk, en stel je voor dat je dochter met een Marokkaan thuis kwam, en onze buurt gaat aardig naar de knoppen met al die buitenlanders, en dat koopt maar huizen of het niks is, en onze Hollandse mensen staan bij huisvesting maar op de wachtlijst, kortom: wat moeten ze hier? Laat ze opdonderen.'

En via deze vooroordelen voltrekt zich een proces dat we ook kunnen waarnemen ten aanzien van andere minderheidsgroepen in de samenleving: diskriminatie enerzijds en ghettovorming anderzijds.

De gevestigde orde verzet zich tegen veranderingen en voelt zich bedreigd

door groepen mensen die een andere levenswijze en andere opvattingen hebben.

De leden van de minderheidsgroepen zetten zich af tegen die gevestigde orde, die hen niet aksepteert: ze zoeken veiligheid bij elkaar, en krijgen gemakkelijk het gevoel dat ze zich 'samen sterk' moeten maken.

Zo kunnen, aan beide zijden, de emoties zich ophopen, met alle risico's van dien...

Er is over de problematiek rond de gastarbeiders in de afgelopen jaren al heel wat gestudeerd en op basis van onderzoek en studie zijn er heel wat konklusies getrokken.

Ook Humanitas zou, (al is het wat laat) zich op deze wijze met het probleem kunnen gaan inlaten. Dat zou betekenen dat studie- of werkgroepen het verschijnsel van de 'gast-arbeid' gaan onderzoeken, en de verschillende aspecten die het heeft, gaan bestuderen. Op grond van deze studie, eventueel in contact met groepen gastarbeiders, zou men zich een verantwoord oordeel kunnen vormen, en daarmee de publieke opinie te lijf te kunnen gaan, om een mentaliteitsverandering te bewerken bij de Nederlandse bevolking. Wij zouden ons meer bewust worden van het bedenkelijke spel dat wij, internationaal, maar ook binnen de eigen grenzen, spelen met mensen die in een positie van afhankelijkheid en betrekkelijke machteloosheid verkeren. Wij zijn immers voor de gastarbeiders zo iets als wat de 19e-eeuwse mevrouw was voor haar dienstbode: erg akkuraat, door en door rechtschapen, en soms misschien nog sociaal-voelend ook, maar dat alles in een rol die weinig te maken heeft met 'menschelijkheid': het recht op en de plicht tot zelfontplooiing en zelfbestemming van ieder mens. Er zijn binnen Humanitas beslist mensen die zich aangetrokken voelen tot deze benaderingswijze, die zeker een vorm van samenlevingsopbouw genoemd moet worden.

Er is ook een andere methode mogelijk, die **min of meer overeenkomt met** wat er in Den Haag en omstreken gebeurt. Een Humanitas-bestuur (of een bestuurslid of gewoon: een lid) interesseert zich voor de situatie van de gastarbeiders in zijn woonplaats.

Daar kunnen allerlei redenen voor zijn: — misschien werkt hij in een bedrijf samen met veel Turken of Marokkanen

en zou wel eens nader kennis willen maken;

— misschien gaat hij altijd met vakantie naar Spanje of Portugal, en wil hij ook in die andere 11 maanden iets van zijn Iberische enthousiasme uitleven;

— misschien wil hij wel eens wat meer weten uit de praktijk van het Joegoslavische arbeiders-zelfbestuur, of is hij een verwoed liefhebber van volksdansen;

— misschien vindt hij het gewoon beroerd om te zien dat die buitenlanders hier verloren lopen, en geen aansluiting vinden bij de rest van de samenleving;

— misschien heeft hij andere redenen, al dan niet van hoog ethisch niveau. Hoe dat zit met die motivatie is niet zo belangrijk. Er is iemand met konkrete belangstelling voor konkrete buitenlanders in zijn omgeving.

Dat kan een begin zijn!

Als de Humanitas-afdeling...

... er voor voelt iets te doen met deze 'konkrete belangstelling voor de konkrete buitenlanders' zullen er een aantal mensen gevonden moeten worden die het aandurven om met die 'vreemde mensen' in zee te gaan. Hoe komen we aan die mensen? Bij voorkeur gaan we niet alleen, of in eerste instantie neuzen in ons ledenbestand. Tien tegen één dat het niets oplevert.

Beter lijkt het ons, met medewerking van de plaatselijke pers, belangstellenden op te roepen hun naam op te geven, schriftelijk of telefonisch, (vooral dit laatste kan belangrijk zijn: in 'verzorgde' telefoongesprekken blijkt al gauw wat voor mensen zich aanmelden. Hun enthousiasme helpt U over Uw onzekerheid heen!).

Aangenomen dat uw publiciteit sukses heeft en er een paar geïnteresseerden hebben gereageerd, dan is het zaak een eerste kennismaking te organiseren. Een paar zaken zijn daarbij van belang:

— konkrete informatie over de buitenlanders in Uw omgeving; nationaliteiten, aantallen, bedrijven, instanties voor ontspanning of hulpverlening, enz.;

— Waarom Humanitas? Omdat wij, op grond van onze statuten, principieel iedereen respecteren in zijn eigen aard, opvattingen en levenswijze. Wij zijn aanvaardbaar, ook voor groepen als Mohammedanen en Kommunisten, die van ons niets te duchten hebben.

Medewerkers moeten bereid zijn deze opvatting volledig te onderschrijven.

— Wat is het probleem? Minderheidsgroepen in de samenleving, die niet aan hun trekken komen.

Centraal moet staan: de samenleving funktioneert op één of andere manier niet goed als er mensen buiten spel staan. Dit geldt voor allerlei minderheidsgroepen. Als we ons met buitenlanders gaan bemoeien, moeten we niet vergeten dat het een meer algemeen probleem is.

— Een oplossing is niet voor het grijpen! Theoretisch is er van alles te bedenken, maar daar voelen wij niet zo voor. Wij willen, als goedwillende Nederlanders, heel praktisch gaan samenwerken met goedwillende buitenlanders. Samen moeten we er toch iets aan kunnen doen.

— Een programma voor activiteiten is van te voren niet te bedenken. Als Nederlanders en buitenlanders, liefst per nationaliteit, de koppen bij elkaar steken zal wel blijken wat er kan, moet, mag en zal gebeuren.

— Het is een avontuurlijke zaak om met buitenlanders in zee te gaan. Als U denkt dat ze in zeker opzicht 'zielig' zijn zult U ontdekken dat wij, in ander opzicht, niet minder 'zielig' zijn. Intensieve kennismaking met een andere cultuur (ja, daar begint U aan!) kan voor ons zeer verrijkend zijn. Denkt U maar eens aan muziek, dans, de keuken, godsdienst en levenswijsheid!

Aangenomen (al weer) dat de onderlinge kennismaking van de geïnteresseerde Nederlanders leidt tot een besluit om iets te gaan doen, dan wordt het zaak het gezelschap te gaan 'internationaliseren'.

Zijn er meerdere nationaliteiten in Uw omgeving vertegenwoordigd bedenkt U dan dat buitenlanders onderling soms meer verschillen dan wij met hen! Het is beter één nationale groep te benaderen, dan dit verschil over het hoofd te zien. Ideaal is het als er, per nationaliteit, groepen gevormd kunnen worden.

Hoe komt U in contact met de buitenlanders?

Het antwoord op deze vraag is zeer afhankelijk van plaatselijke omstandigheden, maar over het algemeen kan toch wel gezegd worden: zoekt U het op een plaats waar ze al min of meer georganiseerd zijn, b.v. een Stichting

Begeleiding Buitenlandse Werknemers, een ontmoetingscentrum, de personeelsafdeling van een bedrijf of het café waar zij in het week-end te vinden zijn. Zoekt U naar iemand met een zeker gezag binnen de groep, ongeacht of het de Mohammedaanse hodja is, de buitenlandse maatschappelijk werker of de organisator van de partijtjes voetbal die ze ongetwijfeld spelen. De buitenlanders hebben over het algemeen een positieve instelling tegenover figuren die, hoe dan ook, met enig 'gezag' zijn bekleed: ze kunnen een sleutelpositie innemen, en U helpen bij het vormen van gemengde groepen die werkelijk kunnen fungeren als werkgroep.

Wat er nu in zo'n werkgroep gaat gebeuren is niet te voorspellen. De poging kan mislukken, en de groep kan, teleurgesteld, uit elkaar vallen. De poging kan slagen, en dan zal het niet bij praten blijven.

Men kan gaan werken aan: wederzijdse taalkursussen, gelegenheid voor amusement in eigen stijl, bezoek aan zieken, een naaikursus voor buitenlandse vrouwen en meisjes, participatie van buitenlanders in plaatselijke evenementen als sportwedstrijden, carnaval, Kerst-inn's, of nationale feestdagen.

Wie had b.v. ooit kunnen voorzien dat in Den Briel op 1 april de stadspoort zou worden gerameid door Joegoslavische geuzen?

Wanneer wij omgaan met buitenlanders dan is dit een kwestie van werkelijk SAMEN te willen LEVEN. We hoeven daar geen al te grootse bedoelingen bij te hebben.

Met vriendschappelijke verhoudingen, als die ontstaan is de brug geslagen. Wie het aandurft begeeft zich in een zeer levensgroot avontuur: hij zal bemerken dat anderen werkelijk 'ontzettend anders' kunnen zijn, 'tot in de kleinste kleinheden'.

Hij zal zich, na verloop van tijd, gaan afvragen waarom wij, Nederlanders, eigenlijk zo 'anders' zijn, en dan is het avontuur pas goed begonnen: U bent niet meer wie U was, en de buitenlander is voor U geen vreemdeling meer!!

Er zijn veel instanties die zich met de gastarbeiders inlaten. Humanitas kan ertoe bijdragen dat er zich veel MENSEN gaan inlaten, met andere (buitenlandse) MENSEN.

Voor wie kan het, serieus, nog een vraag zijn 'of Humanitas hier wel een taak heeft...?'

Gastarbeiders zoeken vrienden

Verslag van een Humanitas-activiteit in en om Den Haag.

In het voorjaar van 1973 kwam een groep Joegoslavische meisjes, werkzaam bij Danlon in Emmen, landelijk in de publiciteit.

De levenslustige schone uit de Balkan, aanvankelijk met muziek ingehaald, bleken na verloop van tijd een steen des aanstoots te zijn in de Emmer gemeenschap. Zij waren luidruchtig, hadden in het week-end mannen op bezoek die bleven slapen (!) en hun woninkjes, via de Danlon-fabriek ter beschikking gesteld werden tot symbolen van alles wat in Emmen niet behoorlijk is.

Ook de Haagse pers besteedde aandacht aan dit pikante probleem in de Drentse provinciestad, en Hagenaars, bewoners van een internationaal georiënteerde stad, hebben gemakkelijk de neiging wat te glimlachen over de kleinsteedse mentaliteit van de provincialen daar in Drente.

Humanitas reageerde anders

Via een ingezonden stuk kregen we de pers op bezoek, omdat we de aandacht hadden gevestigd op ongeveer 300 Joegoslavische meisjes die, gehuisvest in de minder gunstige wijken van de stad, door de Hagenaars aan hun lot werden overgelaten. Geen kleinsteedse geruzie in de Residentie, maar... rustig naar de knoppen laten gaan.

Via de pers richtte Humanitas zich tot het publiek met de vraag of er misschien mensen waren die er iets voor voelden iets te gaan doen aan de beroerde situatie van deze meisjes. Twaalf mensen belden Humanitas op: zij werden de eerste leden van een Joegoslavisch-Nederlandse werkgroep. Dit was het begin van de toen nog

naamloze aktie: 'Gastarbeiders zoeken vrienden'.

Al op de tweede bijeenkomst van onze werkgroep begrepen we dat het erg moeilijk is om, zonder Joegoslaven, verstandig te praten over Joegoslaven. Dat was de eerste winst van ons kontakt, maar bovendien: we hadden elkaar leren kennen, en wisten dat we op één golflengte zaten.

Boris Vukovic, de Joegoslavische maatschappelijk werker van de stichting Begeleiding Buitenlandse Werknemers voor Den Haag en omstreken, werd het eerste Joegoslavische lid van onze werkgroep, en hij opende ons de ogen voor de meest dringende behoefte onder zijn landgenoten: een eigen ontmoetingscentrum.

Wij Nederlanders, ieder op zijn eigen manier geïnteresseerd in Joegoslavië, wilden wel iets doen *voor*, maar vooral ook *met* Joegoslaven.

Via Boris breidden we onze werkgroep uit met een aantal Joegoslaven, zodat we met recht een 'Joegoslavisch-Nederlandse' werkgroep werden. Berichten uit andere steden over rivaliteit en konflikten tussen enerzijds de Stichting Begeleiding Buitenlandse werknemers en anderzijds werkgroepen als de onze, deden ons besluiten om, koste wat koste, in en om Den Haag een dergelijke situatie te voorkomen. Wij wilden zelfstandig en naar eigen inzicht opereren, maar in samenwerking met iedereen die hetzelfde wilde als wij: door vriendschappelijk kontakt een normale menswaardige situatie trachten te bereiken voor deze groep buitenlanders, binnen de Haagse samenleving.

De Stichting Begeleiding Buitenlandse Werknemers (SBBW) ontving ons met open armen toen we ons kwamen voorstellen aan de koördinator, Frans Eppings. We kregen de toezegging dat de S.B.B.W. zijn volle medewerking zou geven om te komen tot een centrum voor de Joegoslaven, zoals de zes andere nationaliteiten dit, elk

voor hun eigen mensen, al hadden. Wij besloten Frans Eppings als lid in onze werkgroep op te nemen. Het zou te ver voeren om, in dit artikel, te beschrijven op welke wijze we een akkomodatie voor ons Centrum probeerden te bemachtigen, en welke moeilijkheden zich hierbij voordeden.

Wel leefden we in die tijd, september/oktober 1973, van week tot week in spanning over de vraag of onze taktiek met sukses beloond zou worden.

Intussen was er nog iets.

De Joegoslavische ambassade legde grote belangstelling aan de dag voor de activiteit van onze werkgroep, en op aandrang van onze Joegoslavische werkgroep-leden, besloten wij kennis te gaan maken met de sociale attaché, de heer Markovic. Van hem vernamen we dat de nieuwe, nog niet officieel benoemde ambassadeur Tarik Ajanovic bijzondere belangstelling had voor onze Joegoslavisch-Nederlandse activiteit, en ons graag wilde helpen bij onze pogingen een centrum van en voor Joegoslaven en Nederlanders van de grond te krijgen. Op welke wijze die hulp gerealiseerd zou worden, hebben we later ondervonden.

In ieder geval besloten wij toen al het aanbod tot hulp en samenwerking te beantwoorden met een uitnodiging aan de heer Markovic lid te worden van onze werkgroep. We hadden nu al twee, zoal geen 'vreemde', dan toch 'nieuwe' eenden in onze bijt, elk met eigen achtergrond en met eigen belangen, die wel eens zouden kunnen botsen met de opvattingen in onze werkgroep. Toch vonden we het beter een hand uit te steken, op gevaar af dat die te hard gedrukt zou worden, dan het te laten bij vriendelijke verklaringen over bereidheid tot samenwerken.

Wie niet waagt, die niet wint. . .

Begin november ging de kogel door de kerk wat betreft de akkomodatie van ons centrum.

We hadden hier en daar al laten weten dat we, waar dan ook, een centrum zouden openen op of omstreeks 29 november, de Joegoslavische 'Dag van de Republiek', en dat we 'hoge gasten' verwachtten bij de opening.

We hadden verschillende ijzers in het vuur, toen we het bericht kregen van de SBBW dat de zgn. 'Turkse casa' (!), een uitgeleefde zaal die niet meer door

de Turken werd bezocht, aan ons ter beschikking zou worden gesteld.

Toen het dan zover was hebben we alle registers open getrokken: een Joegoslavische architecte werd bereid gevonden een 'opknop-plan' te maken; Joegoslaven en Nederlanders bereid gevonden om belangeloos aan het werk te gaan om van de Turkse ruïne in 17 dagen tijd een Joegoslavisch huis te maken; de SBBW overtuigd dat we het met het materiaal alleen konden redden (dus: geld op tafel!); dagbladen geïnteresseerd om met artikelen en foto's de Nederlandse lezers te interesseren voor dit ontmoetingscentrum; het eerste nummer van een gestencild, twee-talig blad gemaakt en toegestuurd aan alle denkbare relaties; de ambassadeur uitgenodigd aanwezig te zijn bij de opening, en toen dat vast stond: de burgemeester van Den Haag, Mr. Vic. Marijnen, uitgenodigd de officiële opening te verrichten.

Onze werkgroep werkte als in een roes; wij hadden geen tijd om te leven, maar . . . alles lukte!

Op vrijdagavond 30 november wapperden de Joegoslavische en de Nederlandse vlag naast elkaar boven de ingang van het pand Assendelfstraat 18. In een smaakvol ingerichte, maar overvolle zaal, onder een gezamenlijke foto van President Tito en Koningin Juliana, opende burgemeester Marijnen het Centrum door de naam te onthullen die een prijsvraag had opgeleverd, à raison van 1 liter slivovic PRIJATELJSTVO, dat is:

VRIENDSCHAP.

Gasten, bloemen, toespraken (met tijdroevende vertalingen) een Joegoslavische kleurenfilm over het bezoek van Koningin Juliana aan President Tito, een folklorisch orkest (bestaande uit Nederlanders!) met Joegoslavische volksliederen, en tenslotte, zoals het gaat op elk Joegoslavisch feest, een wervelende rijdans, waarin alles en iedereen werd meegesleurd, tot en met de Haagse Hoofdkommissaris van Politie, de heer Dr. Peyster. . .

30 november was het begin van het Joegoslavisch Centrum

'Prijateljstvo': de eerste stap.

Er is daarna veel gebeurd: we hebben ontdekt dat het 'openen' van een centrum gemakkelijker is dan het 'open houden', wanneer zo'n centrum tenminste meer wil zijn dan een café of een danstent.

Op zaterdag is er steeds 'igranka', een dansavond met folkloristische en moderne dansen; dinsdagavond zijn er de wekelijkse taal-kursussen 'Nederlands voor Joegoslaven', 'Engels voor Joegoslaven' en 'Servokroatisch voor Nederlanders'; ééns per 14 dagen is er een Joegoslavische filmvoorstelling, en voorts worden allerlei feest- en gedenkdagen gevierd: naast 8 maart, 'De dag voor de vrouw', 1 mei (een combinatie van 'Koninginnedag' en 'De dag van de Arbeid') en 25 mei, 'Dag van de Jeugd en verjaardag van Tito', nam ook een Joegoslavisch-Nederlandse groep deel aan de stille tocht naar de Waalsdorpervlakte, op op 4 mei.

Er zijn nog veel plannen voor het Joegoslavisch Centrum: invoering van een vorm van 'zelfbestuur van de gebruikers', deelname in de stichtingsraad van de SBBW-Den Haag, deelname aan de Haagse Migratieraad-in- oprichting, medische voorlichting, informatie en discussie over de nieuwe, Joegoslavische grondwet, kennismaking en discussie met Joegoslavische sportfiguren in Nederland, kontakten met de vereniging 'Nederland-Joegoslavië', een avond met epische liederen uit Montenegro, begeleid op de 'gusle', een oud éénsnarrig instrument, en verder. . . alles wat er uit de Joegoslavische en Nederlandse bezoekers naar boven komt in dit, straks 'zichzelf-besturende' centrum.

De voorbereidingen voor het Joegoslavisch centrum, het succes en de tegenslagen, moeilijkheden en dikwijls onverwachte oplossingen, hebben Humanitas de moed gegeven om in en om Den Haag niet te blijven staan bij de groep van de Joegoslaven.

De reputatie die we ons hebben verworven met dit avontuurlijke experiment, de aandacht die we hebben gekregen in de pers en, wat het belangrijkste is, de geweldig positieve ervaringen die we opdeden in het dagelijkse contact met deze groep 'gastarbeiders', hebben ons de moed gegeven om het woord 'VRIENDSCHAP' ook te gaan vertalen in het Italiaans, Marokkaans, Portugees, Spaans, Tunesisch en Turks. Direkt al, in december 1973, zijn we via de pers een aktie begonnen onder de titel: 'gastarbeiders zoeken vrienden'.

In ruim twee maanden tijd meldden zich zo'n 40 belangstellenden, sommige

literatuur films adressen

met, sommige zonder voorkeur voor een bepaalde nationaliteit.

Op 21 maart hebben we deze belangstellenden bij elkaar geroepen in het Joegoslavisch centrum voor een 'oriëntatie-avond'.

Hier kwamen een aantal punten aan de orde die aan de bezoekers zwart-op-wit, in de vorm van een stencil, ter hand werden gesteld, zoals: elementaire informatie (aantallen buitenlanders in en om Den Haag), waarom doet Humanitas dit (artikel 2 van de statuten), Cultureel twee-richtingsverkeer (een Turk moet Turk kunnen blijven), geen ideologische vooringenomenheid (Katholieken, Kommunisten, Mohammedanen), en vooral: wederzijdse 'Vriendschap' als doel. Ook enkele buitenlandse maatschappelijke werkers waren op deze avond aanwezig, en tegen het einde vormden zich spontaan werkgroepen, voor elke nationaliteit één, die nu elk een eigen leven zijn begonnen.

De ene start is voorspoediger geweest dan de andere, de ene groep heeft sneller aansluiting gevonden bij 'zijn' buitenlanders dan de andere, de ene groep heeft meer toeloop dan de andere, maar alle zes groepen zijn in ontwikkeling.

Er was een lacune in de Haagse samenleving, en er dreigden spanningen.

Diskriminatie en gebrek aan contactmogelijkheden stonden tegenover onzekerheid en de neiging tot ghettovorming.

Er zijn nu 7 loop-planken uitgelegd. We hopen dat het bruggen worden, of om het in Zuid-Hollandse termen te zeggen: vaste oever-verbindingen.

E. M. Sevink,
directeur
Gewest Zuid-Holland.

ENIGE LITERATUUR BETREFFENDE BUITENLANDSE WERKNEMERS.

I. ALGEMEEN.

1. Theunis, J. M. Gastarbeiders — Lastarbeiders. Hilversum, Brand, 1968.
2. Halbertsma, H. A. Arbeiders te gast. Utrecht, Spectrum, 1973.
3. Gastarbeid in Nederland, Den Haag, Stichting Maatschappij en Onderneming.
4. De buitenlandse arbeider in Nederland; onderzoek ingesteld in opdracht van het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk en het Ministerie van Sociale Zaken. Den Haag, Staatsuitgeverij, 1971 (2 delen).
5. Verwey-Jonker, H. (red.) Alloctonen in Nederland; 2e gew. dr., Den Haag, Staatsuitgeverij, 1973.
6. Wentholt, R. (red.) Buitenlandse arbeiders in Nederland; een veelzijdige benadering van een complex vraagstuk, Leiden, Spruyt, van Mantgem en de Does, 1967.

II. REGERINGSBELEID C.A.

- 1* Regeringsnota buitenlandse werknemers (bestelnr. 7301-f 1,25).
- 2* Reakties van de Landelijke Stichting Welzijn Buitenlandse Werknemers op de regeringsnota (bestelnr. 7302-f 0,75).
3. Voorlopig verslag van de Bijzondere Tweede Kamercommissie inzake de Regeringsnota (uitverkocht).
- 4* Nota buitenlandse werknemers. Memorie van Antwoord, 1974 (gratis).

5* Kommentaar van de zeventien regionale stichtingen welzijn buitenlandse werknemers en de Stichting Nederlands Centrum Buitenlanders op de Memorie van Antwoord naar aanleiding van de nota buitenlandse werknemers, 1974 (kommentaar stichtingen — f 1,—).

III. GERICHT OP HET ONDERWIJS.

- 1* Zij verlieten hun vaderland; een verhaal over buitenlandse werknemers voor het basisonderwijs en de lagere klassen van het voortgezet onderwijs. (Bestelnr. 7305-f 1,25, bij afname van 10 of meer eks. f 0,75).
- 2* Ken je hem — bestemd voor leerlingen van de lagere klassen van het voortgezet onderwijs (bestelnr. 7314-f 2,—, bij afname van 25 eks. of meer f 1,75).

IV. ONDERWIJS

- 1* Themanummer 'Onderwijs aan kinderen van buitenlandse werknemers' Nieuwsbrief buitenlandse werknemers (1973) nr. 6 (bestelnr. 7316-gratis).
- 2* Onderwijs aan en scholing van migranten. Docinform 295, Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen, 1973 (gratis).

V. MEDISCHE ZORG.

1. Communicatie in de gezondheidszorg. Katalogus van het in Nederland bestaande medische voorlichtings- en hulpmateriaal t.b.v. buitenlandse werknemers. Verkrijgbaar bij de Stichting Samenwerkende Landelijke Kruisverenigingen te Utrecht, tel.: 030-333412.
- 2* Literatuurlijst medische zorg (gratis).

VI. HUISVESTING.

- 1* Wat u moet weten over wonen — brochure bestemd voor buitenlandse werknemers en bij de huisvestingsproblematiek van buitenlandse werknemers betrokkenen (bestelnr. 7315-f 2,25).
- * Deze publikaties kunt u bestellen door overmaking van het verschuldigde bedrag op gironummer 3144529 t.n.v. de penningmeester van de Stichting Nederlands Centrum Buitenlanders, Postbus 13313 te Utrecht.

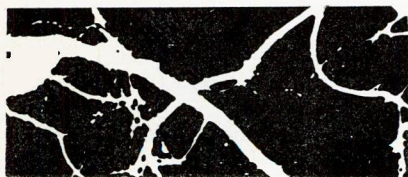
FILMS

Hieronder worden enkele titels gegeven van films die bruikbaar zijn om het onderwerp 'buitenlanders' aan de orde te stellen.

De films kunnen worden besteld bij de Stichting Nederlands Centrum Buitenlanders. Bij dit centrum kunt u ook steeds een opgave verkrijgen van nieuw verschenen films (postbus 13313, Utrecht — telefoon 030-719411).

1. GEBED VOOR EEN GAST-ARBEIDER

10 min.; kleur; 16 mm. optisch geluid; Nederlands.
Gemis van de vaders in gezinnen van Joegoslavische gastarbeiders.

2. GASTARBEIDERS WELKOM
18 min.; zwart-wit; 16 mm. optisch
geluid; Nederlands.
Joegoslavische werknemers in de trein
naar W.-Duitsland geïnterviewd.

**3. GEEN KOOPWAAR MAAR
MENSEN**
55 min.; kleur; 16 mm. optisch geluid;
Nederlands.
De problematiek van de gastarbeid in
het perspectief van de ontwikkelings-
samenwerking.

**4. MET EEN NIEUWE NAAM...
GASTARBEIDER**
20 min.; zwart-wit; 16 mm. optisch
geluid; Nederlands.
Situaties van Turkse werknemers in
Nederland.

**5. DE GASTARBEIDER
(LO STAGIONALE)**
45 min.; zwart-wit; 16 mm. optisch
geluid; Nederlands.
Italiaanse weduwnaar-gastarbeider in
Zwitserland die zijn zoontje bij zich
wil houden.

**6. HIER EN DAAR EEN
MAROKKAAN**
50 min.; zwart-wit; 16 mm. optisch
geluid; Nederlands.
Leven van 2 Marokkanen in Nederland
zonder hun gezin.

**ADRESLIJST INSTELLINGEN
T.B.V. BUITENLANDSE
WERKNEMERS.**

LANDELIJK:
Nederlands Centrum Buitenlanders.
Sekretariaat: F. C. Dondersstraat 9,
Utrecht, tel.: 030-715372.

REGIONAAL:
1. Stichting Buitenlandse Werknemers
Noord-Nederland
Industrieweg 20
Assen, tel.: 05920-10383

Twente:
2. Stichting Buitenlandse Werknemers
Twente
Deldenerstraat 74
Hengelo, tel.: 04500-24805

Deventer en omgeving:
3. Stichting Buitenlandse Werknemers
'De IJsselstreek'
Assenstraat 11
Deventer, tel.: 05700-13182

4. Stichting Bijstand Buitenlandse
Werknemers Arnhem, Nijmegen,
Apeldoorn en Oost-Gelderland
Sonsbeeksingel 151a
Arnhem, tel.: 085-454056

Nijmegen:
Van Slichtenhorststraat 81,
tel.: 080-225434

Apeldoorn:
Stoomwezenstraat 3, tel.: 05760-32521
Doetinchem:
Ds. Van Dijkweg 11, tel.: 08340-25002
Ede:
Stationsweg 99, tel.: 08380-12952
5. Stichting Buitenlandse Werknemers

'Midden-Nederland'
Catharijnesingel 85
Utrecht, tel.: 030-314555
Culemborg en omgeving:
Ganssteeg 6
Beusichem, tel.: 03453-249
Veenendaal:
Larikslaan 38, tel.: 08385-14529

Zeist:
Lyceumlaan 12, tel.: 03404-17199
6. Stichting Welzijn Buitenlandse
Werknemers in 't Gooi en Eemland
Utrechtseweg 31
Hilversum, tel.: 02150-16159

Amersfoort:
Stadsring 141, tel.: 03490-15094
7. Stichting Welzijn Buitenlandse
Werknemers Amsterdam
Weteringschans 20
Amsterdam, tel.: 020-242650/234224

8. Peregrinus Stichting
Dr. Schuitemastraat 13
Beverwijk, tel.: 02510-27961/27962

Alkmaar:
Geesterweg 1, tel.: 02200-10941
Zaandam:
Botenmakerstraat 16, tel.: 075-164971

Heerhugowaard:
Titanialaan 2, tel.: 02207-10544

Purmerend:
hoek Rivierenlaan/Churchilllaan,
tel.: 02980-28581

9. Stichting Peregrinus
Robert Kochlaan 326, postbus 4054
Haarlem, tel.: 023-336489/336490

Rijn-, Lek- en bollenstreek:
10. Stichting Bijstand Buitenlandse
Werknemers 'Rijn en Lek'
Prins Hendrikstraat 150
Alphen aan den Rijn, tel.: 01720-72643

Leiden:
Doezastraat 34, tel.: 01710-26474

11. Stichting Opvang en Begeleiding
van Buitenlandse Werknemers
Wijnstraat 158-160
Dordrecht, tel.: 078-38951/38722

Gorinchem:
Groenmarkt 3, tel.: 01830-30708

's-Gravenhage en omgeving:
12. Stichting Begeleiding Buitenlandse
Werknemers voor Den Haag en
omstreken
Surinamestraat 23
's-Gravenhage, tel.: 070-645935/645936

Rijnmond:
13. Stichting Hulp aan Buitenlandse
Werknemers
Pieter de Hoochweg 118
Rotterdam, tel.: 010-766377

West-Brabant en Zeeland:
14. Stichting Bijstand Buitenlandse
Werknemers West-Brabant
Bouwerijstraat 10
Breda, tel.: 01600-32751

Oost-Brabant:
15. Stichting Welzijn Buitenlandse
Werknemers Oost-Brabant
Willemstraat 65
Eindhoven, tel.: 040-62361/62362

's-Hertogenbosch:
Citadellaan 24b, tel.: 04100-32023

Oss:
Molenstraat 121, tel.: 04120-26059

Cuyk:
Stationsstraat 8, tel.: 08850-4434

Helmond:
Molenstraat 201, tel.: 04920-35238

16. Stichting Bijstand Buitenlandse
Werknemers Midden-Brabant
Goorkestraat 105-107
Tilburg, tel.: 013-435726
17. Limburgse Immigratie Stichting
Akerstraat 41
Heerlen, tel.: 045-713142
Venlo:
Helbeek 2, tel.: 077-18746

AKTIEGROEPEN zijn er meer dan
vijftig. Veelal werken deze groepen
plaatselijk. Het is niet doenlijk gebleken
hiervan een adreslijst op te stellen.
Aktiegroepen plegen snel gevormd te
worden, maar soms ook snel te ver-
dwijnen en behalve dat wisselt ook het
adres waaronder zij te bereiken zijn
nogal eens. Een adreslijst heeft dus
maar een beperkte en vooral tijdelijke
waarde. De stichtingen voor buiten-
landse werknemers zijn over het
algemeen goed op de hoogte van de
groepen die zich in hun regio op het
terrein van buitenlandse werknemers
bewegen, zodat u zich het beste voor
nadere informatie tot deze stichtingen
kunt wenden.

